

# HET KOLONIAAL WEEKBLAD

## Orgaan der Vereeniging

# OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post  
 binnenland bij vooruitbetaling. f 2.00  
 Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00  
 Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05  
 Men abonneert zich voor minstens zes maanden  
 ingaande op den dag der eerste toezending f 1.—

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . . f 0.10  
 Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09  
 » » » 1000 » . - 0.08  
 » » » 3000 » . - 0.07

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan den Voorzitter, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, 7a Heeregracht of aan den Wvd Secretaris, H. L. VORSTENBOS, 42 Witte de Withstraat, beiden Den Haag.

Voor de Administratie, ook wat betreft Abonnement en Verandering van woonplaats, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 109 Laan Copes v. Cattenb voor Advertentiën tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” Haugpoort 4, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofdoel der Vereeniging is: Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indië onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zodoende en ook door het verleen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50). Zij die f 5 of meer contribuieren of een gift in één schenken van f 100, zijn donateur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.

De ondergeteekende  
 wonende te \_\_\_\_\_ wenscht  
 donateur-trice te worden der Vereeniging „Oost en West” tegen een jaarlijksche contributie van  
 f \_\_\_\_\_ den 190  
 Handteekening:  
 Straat of gracht:

Inhoud van dit nummer.  
 Mededeelingen. — Indische Kunstnijverheid — Oost-Indische Berichten. — West-Indische Berichten. — West-Indische Begrotingen in de Tweede Kamer. — Landbouw in Suriname. — Koloniaal onderwijs en de Fransche hoofdstad. — Van Vreemde Koloniën. — Boekaankondiging. — Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië. — Mail.

**Mededeelingen.**  
**I. Van de 3de Commissie:**  
**Bede om hulp.**  
 Waar in het vorig nummer staat, dat van T. uit Nijmegen was ontvangen f 2.50, moet dit zijn van J. M. de H. Sedert kregen wij nog:  
 van mej. H. P. G. te Scheveningen . . . . f 2.50  
 van Z. den Haag . . . . . 1.23½  
 van kennissen door N. O. S. te Amsterdam . . . . . 10.—  
 te samen f 13.73½  
 de eerste lijst bedroeg 12.50  
 totaal f 26.23½

Wanneer wij tienmaal dit bedrag gekregen hadden, dan zou het werkelijk voor mej. d. W. eene hulp van beteekenis zijn geweest. Wij laten ons echter niet ontfermen en herhalen onze bede.  
 Het geldt hier eene arme vrouw, die haar gansche leven in Indië flink heeft moeten werken zonder iets te kunnen overleggen en die het ongeluk had ernstig ziek te worden. Juist toen zij in haren broeder die stierf, haar eenigen steun verloor.  
 Te Amsterdam gekomen, werd ze zorgvol verpleegd en herstelde. Zij zocht werk, maar is nog te zwak en nu gevinge dokter en verpleegsters omtrent haar de meest gunstige getuigenissen en vragen ons: **Hulp haar met wat geld tot ze weer op krachten is!**  
 Er zijn er zoo velen immers, die best eenige gulden kunnen missen welke zij hier zoo goed kunnen besteden, met de zekerheid een werkelijke weldaad te doen.  
 Men late ons en Dr. Staverman, die in No. 40 van ons blad, zoo warm voor haar opkwam, niet te vergeefs vragen. Een paar honderd gulden zijn dan spoedig bij elkaar!  
 Gelden zullen in dank worden ontvangen door:  
 Mevr. C. M. van Hogendorp, Balistraat 36,  
 G. C. A. Maarschalk, van Galenstraat 7,  
 G. E. V. L. van Zuylen, Heeregracht 7a, allen in den Haag.

**II. De Tooneelvoorstelling op 9 Januari 1904:**  
 Inteekelijsten tot het nemen van plaatsen zijn verdedigd op het Bureau der Commissiën van de afdeeling 's Gravenhage in de Laan van Meerdervoort 195.  
 In ons vorig nummer vindt men eene aanbeveling van het goede doel waarvoor de opbrengst van dien avond zal dienen: **Hulp aan de melataaschen in Suriname.**  
 De aardige stukken, die uitstekend zullen worden gegeven, zijn de blijspelen:  
 De Diplomaat in twee bedrijven van Stribe en Delavigne,  
 Pluweelen Handjes in drie bedrijven van Labiche.

### III. Van de Redactie:

Zoals men ons meedeelt, zal met ingang van 1 Januari a. s., te 's Gravenhage worden opgericht een **Nederlandsch-Indisch Persbureau** onder directie van de heeren H. A. Lesturgeon en Th. L. Harlaar.  
 Het is ons nog niet volkomen duidelijk, hoe dat Bureau werken zal, maar wij zullen dit, zoodra wij het weten, aan onze lezers mededeelen.  
 Als een teeken van steeds vermeerderende belangstelling van het Moederland in Koloniale aangelegenheden, maken wij echter van de oprichting van het nieuwe Bureau dadelijk melding.

### Indische Kunstnijverheid.

In de Avondbladen van *De Telegraaf* van 17 en 18 deze vonden wij van *Henri Borel* uit Batavia twee artikelen: „*Kunst in Indië*”, waarvan wij gaarne in ons Weekblad het een en ander overnemen, dat betrekking heeft ook op ons streven tot bevordering der Nederlandsch-Indische Kunstnijverheid.  
 Zoo schrijft hij o. a.:

„Tot voor weinige jaren wist men in Holland nog maar heel vaag van de wonders kunst, die hier in Indië door heel gewone, simpele werklieden wordt voortgebracht, werkelijke wonderen van batikwerk, van weefsel, van vlechtwerk, van houtsnijwerk, van smeedwerk enz. enz. Eene tentoonstelling, verleden jaar door „Oost en West” in den Haag gehouden, heeft al veel gedaan, om de belangstelling daarin bij het Hollandsche publiek op te wekken, en ik dacht toen, daar al heel wat gezien te hebben. Maar het was toch nog maar gering, bij wat nu in de groote, ruime toko van „Oost en West” op Rijswijk te Weltevreden wordt geëxposeerd.”

Blijkbaar weet *H. B.* niet, dat de door hem bezochte vlechtwerk-expositie van verleden jaar, reeds de vierde groep van Indische Kunstnijverheids-produkten was, door „Oost en West” tentoongesteld; dat aan deze achterenvolgens die van wapensmeedkunst en versiering, van metaalbewerking in het algemeen, van weefwerk en batik waren voorafgegaan, telkens met opzet naar den aard der technieken verdeeld, om de aandacht van het nog zoo bitter weinig ingewijde publiek op een afgebakend terrein te concentreren en daardoor het eigenaardig karakter, van iedere serie in het bijzonder, des te beter in het oog te doen vallen. Het spreekt dus wel van zelf, dat aan *H. B.* hetgeen hij op onze vlechtwerk-tentoonstelling gezien had, „gering leek bij wat in de groote, ruime toko van „Oost en West” op Rijswijk wordt geëxposeerd”, maar toch hebben wij reden te betwijfelen, of nu reeds te Batavia die fijne en artistiek hoogstaande vlechtwerksoorten te koop zijn, welke in de Gothische Paleis-zaal de bewondering van kenners in zoo hooge mate opwekten.  
*H. B.* vervolgt:

„Het was wel onverwacht voor mij, die van Indië niet zoo heel veel verwachtte, zoo den eersten dag van mijn verblijf in Batavia, direct midden in zooveel moois te komen.  
 „In de prachtige toko, waar iedereen gratis in kan loopen, zonder dwang om te koop, zijn de prachtigste dingen van inlandsche kunstnijverheid uit alle oorden van den archipel te zien. Weltevreden is daardoor werkelijk de afzetmarkt geworden van de kunstindustrie van Indië, en honderden bekwame, vlijtige arbeiders, die anders, door de slechte tijden, misschien in gebrek zouden leven, vinden nu, tegen een billijk loon, een welkomen afzet van hun producten, en kunnen zich nu met hart en ziel op hun vak toeleegen.  
 „In verschillende plaatsen van ons groote eilandrijk heeft „Oost en West” agenten, die de producten à contant van de inlandsche werklieden opkopen, en dan ten verkoop naar het bestuur te Weltevreden van de toko opzenden. Dat de belangstelling voor deze artikelen reeds groot is, blijkt uit het feit, dat men in de meeste huizen van Europeanen al vrij zeker is, producten uit „Oost en West” aan te treffen. Op den dag, dat ik de toko voor het eerst bezocht, was er b.v. reeds voor f 800 verkocht, wat een aardige omzet is voor zoo'n toko.  
 „Tegen het voordeel, dat de inlandsche werkman nu zoo'n zeker afzet weet voor zijn werk, waardoor hij met meer lust en vlijt werkt, staat het nadeel, dat hij, wetende, dat hij nu hoofdzakelijk voor Europeanen werkt, iets van zijn eigenaardig karakter gaast verliezen en zijn oorspronkelijk zuivere, eenvoudige kunst zal laten ontaarden naar den Europeeschen smaak. Hetzelfde trouwens, dat met de Japansche kunst gebeurd is, toen de groote export naar Europa begon.”

„Dit blijkt al dadelijk, als we aan de afdeeling van zilver- en koperwerk komen bij den ingang.  
 „In 't eerst zou men denken, in een soort Europeesche galanterie-winkel te zijn. Hier liggen achter de glazen: theelepeltjes, vorkjes, kabaja-spldjes en andere voorwerpen, van Buitenzorgsch inlandsch fabricaat, wel is waar met een vaag Indisch cachetje, o.a. doordat er wajang-poppen als ornament opstaan, maar toch geheel naar Europeesch model gemaakt, zooals men dat in een gewonen Hollandschen zilverwinkeltje zou aantreffen.  
 „De juifrouw uit de toko vertelde mij, dat deze dingen enorm veel aftrek hebben en er dus veel van wordt be-

steld. En wie zal het niet, met mij, jammer vinden, dat de inlandsche werklieden, die zulke prachtige kunst naar eigen model kunnen maken, nu hun talent en hun tijd verkwisten aan kunstlooze prutsartikelen voor onbenullige dames.”

Dit zijn wij natuurlijk geheel met *H. B.* eens, en hebben er dan ook reeds meermalen op gewezen, hoe zonde en jammer 't is, dat „de Inlandsche arbeider van zijn eigenaardig karakter gaat verliezen en zijn oorspronkelijk zuivere, eenvoudige kunst zal laten ontaarden naar de Europeeschen smaak”, zooals helaas, onder onbevoegde leiding, reeds hier en daar het geval is. Om hiervan echter „onbenullige dames” de schuld te geven is wel wat kras. Zouden ook niet enkele heeren der schepping hieraan debet zijn?  
 Verder schrijft *H. B.*:

„Vlak bij die galanterie-nietsjes liggen superbe dingen van eigen maaksel, gordels met fijn ornament, gespen van koper, dat door inwrijving met roode verfstof een eigenaardige, bijna mystieke kleur krijgt, en filigrainwerk van gevoelig dessin. Zoodra zoo'n inlandsche werkman buiten de oude traditie gaat, wordt het mis en levert hij slecht werk. Een deskundige, die het weten kan, vertelde mij, dat al die mooie dingen naar heel oude modellen zijn gemaakt, maar dat de tegenwoordige werkman geen nieuwe meer schiept. Al de kunst, die hij nu nog maakt, is uit de traditie, en als de werkman die ook maar even moet verlaten, is hij de kluts kwijt. Maar wat hij naar het oude model maakt, is dan ook superbe. Als ik een vrouw was, zou ik liever zoo'n eenvoudig rood-koperen gordel met gesp uit Buitenzorg aan hebben, dan een duur prutsding van een modernen Europeeschen juwelier.”

Iedere vrouw van smaak zal 't ook hierin met den schrijver volkomen eens zijn. In het door „Boeatan” eerstdaags te openen verkoop-lokaal, Plaats 9, den Haag, zullen dezelfde gespen te krijgen zijn, en wij houden ons overtuigd, dat zij veel atrek zullen vinden.  
 En dan:

„Een treffend voorbeeld van die ontaarding van Indische kunst is ook in de voorgalerij te zien, die op de straat uitkomt. Daar staat eene collectie bloempotten uit Karang Anjer (Bagelen), uit een steensoort vervaardigd, die „wadas” heet. De potten met standaard, die het eerst waren ingezonden, zijn subliem, en doen in hun eenvoud van machtige lijnen en trotsche statuur denken aan Egyptisch. Men zou zoo iets verwachten bij een eenwoud graf van een Pharao. Alles van een wonderen eenvoud, zonder één lijntje, één krulletje te veel, omdat het niets meer behoeft dan dat, wat het is, in zijn zuiveren staat.”

„Maar na een tijdje, toen de bestellingen zoo goed gingen, zijn de werklui zich gaan haasten, en nonchalant geworden. Och, het was toch maar voor de toewan blanda, die daar en daar van houden! En om het nu voor hen mooi te maken, voegden zij er haaltes en krulletjes bij, en ornamentjes, die ze op zuilen en paaltjes gezien hadden vóór Europeesche huizen, zoodat hun werk een paskwil werd zonder karakter. En de enkele nog mooie, eenvoudige potten van vroeger staan nu vreemd tusschen de massa's leelijke er om heen.”

„Toen ik dat zag, vroeg ik me af, hoe dit mogelijk was, wie dan toch wel in 't bestuur zaten, en hoe 't kan, dat dan zoo alles maar aangenomen wordt. Het gevaar voor de inlandsche kunst-industrie lijkt mij hier enorm, en het voordeel, dat de inlander nu zoo'n goede afzet-markt heeft, weegt er m. i. niet tegen op. Als dat zoo doorgaat, richt men de inlandsche kunst eerder te gronde, dan men wel zou vermoeden.”

„Er moet door deskundigen — en dat zijn niet altijd „geziene” menschen met hoog rang en veel tractement — streng gewaakt worden tegen die verbastering, en alles, wat niet meer het zuiver inlandsch karakter draagt, behoorde onverbillig te worden geweerd!”  
 Deze laatste alinea, behalve hetgeen tusschen de streepjes staat, klinkt als uit de geschriften en programs van „Oost en West” overgenomen, wat dan ook geen wonder is, daar de heer *H. B.* tot de eerste leden onzer vereeniging behoort, al heeft hij zich gedurende de 4½ jaar, dat hij in Europa was, al héel weinig aan haar gelegen laten liggen. Zou 't niet meer de schuld zijn van dergelijke lauwe of zich om drogedrengen terugtrekkende leden en niet-leden der vereeniging, dan van het door diezelfde leden gekozen bestuur, dat het doel van „Oost en West” nog niet in allen deelen op zóódanige wijze nagestreefd kon worden, dat de gevaren, welke toch onvermijdelijk aan iedere nieuw-ondernomen zaak verbonden zijn, van den beginne al dadelijk, op atdoende wijze, bestreden zijn kunnen worden?

Met de hoop, dat van de zich thans nog hoogstens tot critiseeren bepalende deskundigen ook vele zich op den duur gedrongen zullen voelen in der daad met „Oost en West” mede te werken, koesteren wij tevens deze: dat de Indische kunst behoord moge blijven voor de onheilspellende profete van *H. B.*, die trouwens zijn eerste artikel eindigt met:

„Oorspronkelijk is nog het moois vlechtwerk uit Tassikmalaja, en het snijwerk in hoorn en hout. Al vlechten ze daar óók artikelen speciaal voor Europeanen, als b. v. schrijffortefeuilles en zoo, dat doet er minder toe, als het werk, dat zij er aan besteden, maar goed is. Wat een fijn

oog hebben die menschen voor kleuren, wat een voornaamheid in die combinatie van tinten in dat vlechtwerk. En hoe gevoelig zijn de wajang-koppen op de wandelstokken! Wat zijn die koppen superbe als je ze tegen 't licht houdt en „en profil” ziet! Wat 'n lijnen en golvingen! Veel te mooi eigenlijk om zoo in je hand te houden op zoo'n stok. Zoo'n ding neem je af en bekijkt het soms eens in je ééntje.”

Behalve bovengenoemde gebruiksvoorwerpen zijn er waarlijk gelukkig nog tal van andere te noemen, als zoovele voorbeelden van het bestaan eener heerlijke, onvervalschte Nederl.-Indische kunst, die onder bevoegde, systematische leiding en voortbouwende op de oude tradities, zich ook met succes op nieuwe banen zal kunnen bewegen, tot levensvreugde en genot zoowel van de vervaardigers, als van de koopers.

„Dat een inlander ook in metaal groote dingen kan doen, bewijzen de wapens uit Tjikeroe, jachtmessen, krissen, enz. Een kunstenaar in dat vak is zekere Karto Admodjo die, meen ik, ook de klewangs maakte voor de maréchaussées in Atjeh.”

„Een paar mooie krissen zag ik ook uit Solo en Djokja. Wat kan zoo'n inlander veel uitdrukken in een greep van zoo'n kris! Zooals een grapholoog het karakter van een mensch kan opmaken uit een haal van zijn onderteekening, zóó, maar nog duidelijker, zie je den staat van ziel van zoo'n kunst-arbeider in de lijn van zoo'n greep. Ik zag er een, met een grandiozen opswaai naar boven, alsof die man zich op dat oogenblik een god voelde.”

„Dingen als gedroomd uit de Duizend-en-een Nacht leken mij de glanzende weefselen uit Siloekan (Padangsche Bovenlanden), die men mij hier toonde.”

„Het is, of daar een zachte ziel u uit tegenschittert, als ge ze voorzichtig drapeert en al die fijne zijde ter-ruischende over uwe handen glijdt. Ze worden meest gebruikt als selendangs, om voorzichtig mede te wuiven op het droomerige rhytme van een Indische danseres, of omzweven den zacht welvenden boezem der zwartoogige maagden op dagen van feest en slametan. Dit lijken mij ook superbe dingen om mede te drapeeren in een salon. Trouwens ook sarongs zijn hier uitstekend voor. Ik zag in deze toko een paar zeer mooie sarongs uit Pekalongan en andere streken, maar een specialiteit in dit artikel is zij niet.”

„Boeatan” acht zich gelukkig reeds eenige zéér mooie exemplaren dezer hier zoo poëtisch beschreven zijden, rijkelijk met goud of zilverdraad doorweven doeken in voorraad te hebben en bovendien o.a. ook verscheidene der niet minder fraaie, ikat-weefsels, welke te Grissee en op Bali en Timor worden vervaardigd.

Met „sarongs” bedoelt *H. B.* hier blijkbaar gebatikte kleedingsstukken van dien naam. Naar wij uit de Indische Nieuwsbladen vernamen, zal er binnenkort door „Oost en West” te Batavia eene speciale batiktentoonstelling worden gehouden; van daar waarschijnlijk, dat de heer *B.* toen niet veel van dit zoo specifiek Javaansche kunstwerk in de toko vertegenwoordigd zag. Juist op dit gebied is reeds veel door slechte Europeesche en Chineseesche invloeden bedorven. Een zoo fraaie collectie onvervalschte, vorstenlandsche batiks, als door „Oost en West” twee jaar geleden in de zoogenaamde „witte zaal” van het Koninklijk Paleis op de Keuterdijk werd ten toon gesteld, ziet men slechts zelden bijeen. „Boeatan” hoopt op den duur in staat te zijn, dergelijke, meesterlijk geteekende en gekleurde doeken te kunnen importeeren, daar 't geen twijfel lijdt, of daarvoor zullen altijd liefhebbers van goeden smaak gevonden worden, al zijn de pracht-exemplaren er van dan ook, uit den aard der zaak, betrekkelijk hoog in prijs.

„Bijzonder is ook een verzameling gekleurde teekeningen van een, eigenlijk door „Oost en West” ontdekt”, schilder, die hier veel naam heeft gemaakt en *Ikowinangoen* heet. Het zijn schilderingen van episodes uit de wajang, in kleuren en in goud en zilver, sommige, niet alle — hij werkt al wat te veel op bestelling — van dezelfde wondere gevoeligheid, even fijn en ij als de mirakelen van teerheid, die bij zoo'n wajang-voorstelling gebeuren. Ik geloof niet, dat éénig volk zóó als het inlandsche in Indië het sublieme ooit heeft gezien van het menschelijke gebaar. Met één zachten langzamen trek aan het touwtje, dat een arm of been van zoo'n brozen leeren wajang-pop vasthoudt, kan een „dalang” (vertoon) zoo'n lichaamsdeel een gebaar laten maken, waarin de emotie van zoo'n goden-ziel als uit de oude spelen wordt weergegeven. Het is niet te beschrijven, maar dat ééne gebaar houdt vast een ziele-moment van wondere beteekenis. En dit mooie gebaar is dikwijls ook vastgehouden in de teere, gevoelige teekeningen van *Ikowinangoen*. Hij heeft er hier al gauw veel naam mede gemaakt, en verkoopt ook aan particulieren. Hij heeft zich nu vast hier gevestigd, en is in al zijn bescheidenheid en eenvoud te vinden in „Gang chassé”, waar hij zijn werk-plaats heeft opgeslagen.

„Oost en West” exposeert wel eens zijn schilderingen in een lijst van Koedoesch houtsnijwerk, dat als decoratief werk zeker heel keurig en kransig is, maar als lijst veel te bruyant en den indruk bederft.”



Ook met den arbeid van dezen Inlandschen Kunstenaar hoopt «Boeatan» weldra de bezoekers van haar verkooplocaal in kennis te kunnen stellen; wat zij op het gebied van het Indisch schilderwerk, zoowel uit Solo als uit Djoeja, reeds ontvanden heeft zijn kleine waaiers in den vorm der lieflijkste Engelsche *screen's*, zeer sierlijk van fijn-uitgeslagen en beschilderd leder vervaardigd, in den trant der *wajang-koeliet*.

Het houtsnijwerk van Japara en Koedoos zal in Plaats 9 goed vertegenwoordigd zijn, o. a. ook door dooen van verschillende grootte en voor allerlei doeleinden geschikt; de lijst die H. B. te druk vindt, als omranding van een schilderstuk, voldoet uitstekend om een geslepen spiegel, zooals men in «Boeatan» zal kunnen zien, waar men dan tevens het kunstige open-snijwerk aan een schermje zal kunnen bewonderen, al is dat niet zoo grootsch en zeker daarom ook niet zoo vermoedend als hetgeen H. B. in de volgende woorden beschrijft:

«En nu kom ik van zelf op de «clou» van wat in de toko te zien is, het befaamde scherm van Koedoosch houtsnijwerk, dat een geheel wand beslaat van de groote achterzaal.

«Toen ik het voor het eerst zag, overweldigde het mij door zijn enorme grootte en het fabelachtig fijne van de uitvoering. Het lijkt op kant, zoo broos, en is een wonder van techniek. Maar bij het tweede gezicht voldoet het minder. Het is eigenlijk te mooi, zou ik bijna zeggen, véél te druk en het maakt te veel leven. Er is niet de groote rust in van een kunstwerk, dat schoen blijft door alle eeuwen.

«Op den duur vermoedte ik, wat kunst toch nooit mag doen. Maar als techniek is het volmaakt, en van een ongelooflijke virtuositeit. Dit prachtstuk is indertijd in een gewoon inlandsch huis te Koedoos ontdekt, en toen naar hier overgebracht.

«De fijne houtsnijders uit Koedoos, die zulk werk produceren, zijn nu hier in Batavia bezig aan het huldeblijk voor H. M. de Koningin, en enorme wandversiering voor een zaal in het Koninklijk paleis. Nu zou men meenen, dat deze versiering geheel naar het oude, inlandsche model zou zijn besteld, wat stellig uitstekend werk zou hebben geleverd. Maar neen, men wilde het anders, en een Hollandsch ingenieur moest er het dessin voor teekenen, naar men mij van bevoegde zijde verzekerde — ik heb het niet zelf gezien — eene combinatie van verschillende oude stoffen. Het gevaar, dat hierin gelegen is, ligt voor de hand, daar de inlandsche werkmans van nu, zoodra hij van zijn traditie afwijkt, bijna altijd slecht werk zal leveren.

«Ik houd dan ook mijn hart vast als ik er aan denk wat voor werk later in de Koninklijke paleiszaal voor den dag zal komen.»

Laat ons hopen, dat ook de vrees van H. B., in deze laatste alinea uitgedrukt, ongrondig moge blijken. Wij hadden in het belang der zaak, waarvan voor de algemeene reputatie der Javaansche snijkunst zooveel af zal hangen, gewenscht, dat de meest bevoegde leden der moeder- en dochter-vereniging hier en ginds gezamenlijk een plan van uitvoering voor de inrichting der Indische zaal in het Koninklijk Paleis hadden kunnen beramen en leiden; doch dit heeft niet zoo mogen zijn.

H. B. vervolgt:

«In dezelfde zaal is nu tentoongesteld eene collectie koperwerk uit Grisse bij Soerabaja, voor het meereendeel leelijke, grove voorwerpen. Dit werk, door een met artistieke aspiratiën beviogen Indisch controleur opgezonden, is beslist inferieur, maar heeft succes, vooral omdat het zoo blinkt en dus in het oog valt. In zeer veel Batavia'sche huizen ziet men thans die leelijke vazen, vaten en kannen staan, en het is te vreesen, dat bij een volgende tentoonstelling van «Oost en West» in Holland die minderwaardige dingen daar ook aan de markt komen. Behalve een paar lampen voor bij *wajang*-voorstellingen en een paar candelabres om aan den muur te hangen, die een stijlvoll karakter hebben, zag ik er niets dan leelijks.»

De op zoo scherpe wijze hier aangevallen, ijverige en bekwaame Controleur, zal den schrijver zeker het best kunnen inlichten, hoe hij hier in zijne uitingen, zelfs wat de plaats van herkomst van het door hem verguisde aangaat, de plank mislaat.

En gelukkig voor de Javaansche koperwerkers, waaronder zoo menig zeer begaafde, zijn de smaken verschillend. Tegenover sommige personen, op wier geest het schitterende, warme geelkoper een verwarrenden indruk schijnt achter te laten, zijn er vele, met niet minder goed ontwikkeld kunstgevoel en verfijnden smaak, die juist voor dit tintelend metaal een zekere voorliefde hebben en eene artistieke bewerking er van door ciseleeren en uitsteken verkregen, op prijs weten te stellen.

Bij de laatste bezending koperwerk door «Boeatan» uit Indië ontvangen, zijn, naar het oordeel van vakmensen, subliem mooie stukken, bijzonder smaakvol van opvatting en uitwerking.

H. B. eindigt zijn tweede artikel met:

«Mijne algemeene impressie van deze permanente tentoonstelling in de toko van «Oost en West» is dus, dat er heel mooie dingen te zien zijn, en dat zij een goed werk is, en voor den Europeaan, die er zooveel schoons door in zijn bezit kan krijgen, en voor den inlandschen werkmans, die er nu zulk een goeden afzet voor heeft, en er flink zijn rijst mee kan verdienen.

«Maar een heel groot gevaar, waartegen niet ernstig genoeg kan worden gewaarschuwd, lijkt mij toe de er aan gepaard gaande verbastering van het echt inlandsche karakter dezer kunst-industrie. Indien niet eene commissie ontstaat van werkelijk deskundige mannen met goed ontwikkeld kunstgevoel, die zorgvuldig weten te schiften, en alles onverbiddelijk terugsturen wat niet zuiver inlandsch is, dan voorzie ik eene jammerlijke degeneratie van al dat mooie, inlandsche werk.»

Tot besluit dus een herhaling van zijn reeds in het eerste deel geuite vrees voor degeneratie. Zij, die al wat langer dan H. B. voor de Indische kunstnijverheid belangstelling hebben gevoeld en geuit, weten echter, dat de zoo te betreuren verbastering van het inlandsche werk onder verschillende invloeden, niet van de laatste jaren is, dat die dus reeds was ingetreden lang vóór de oprichting van «Oost en West», en dat de Vereniging hier te lande mede haar ontstaan te danken had aan den drang bij enkele harer stichters, om te trachten die ontanding zooveel mogelijk te stuiten en de echte, onvervalsche Indische kunst, die dreigt verloren te gaan, in het leven te houden en op te wekken. Alle begin is echter moeielijk; alleen door algemeene, welwillende samenwerking zal men aldoende leeren en meer en meer het doel naderen.

Een goed middel om het zuivere van het in den slechten zin verbasterde te schiften, ook ten bate van het op Indisch gebied veelal leeken-publiek, zou zeker bestaan in het hechten van een keursmerk, op die voorwerpen, welke daarvoor, naar het oordeel eener deskundige commissie, in aanmerking komen; zooals wel degelijk in het plan der Vereeniging «Oost en West» ligt.

De minder-waardige voorwerpen behoeven daarom nog niet dadelijk en «onverbidelijk» afgewezen te worden; de vervaardigers daarvan kunnen toch immers technisch zeer ontwikkelde arbeiders zijn, die onder bevoegde leiding zeker op het goede spoor te brengen zijn en dus in stede van ontmoedigd, aangewakkerd dienen te worden.

Het oprichten van volkshuishvlietscholen, geheel op Inlandschen leest geschoeid, waarmede, zooals aan onze lezers bekend is, in 1904 een proef genomen zal worden, kan mede een belangrijke stuwkracht in de gewenschte richting zijn.

Eensgezind, stelselmatig samen gaan van alle belangstellenden is echter een hoofdvereischte en kan juist door onderlinge aansluiting van en bij «Oost en West» verkregen worden.

N. v. Z.

#### Lezingen over Indië.

Het is ons een genoegen er op te kunnen wijzen, dat bij de spreekbeurten, welke voor dezen winter van het Hoofdbestuur der «Maatsch. tot Nut van 't Algemeen» uitgingen, ook onderwerpen op Indië betrekking hebbend, behandeld werden, en dat die in trek komen. Zoo heeft Dr. H. Blink op een drietal plaatsen gesproken over Land en Volk van Nederlandsch-Oost-Indië, en steeds voor een talrijk en zeer belangstellend publiek, het laatst Maandig 14 Dec. te Oosterbeek voor ongeveer 200 personen.

De spreker gaf in een causerie een schets van het land, van de natuurlijke gesteldheid der eilanden en van de voortbrengselen, schetste in 't bijzonder de verschillende culturen. Daarna stond hij nader stil bij de bevolking, en de betrekking van deze tot de Nederlandsche regeering, deed eenige grepen uit hun zeden en gewoonten, uit de gesteldheid der desa's, enz. om ten slotte te wijzen op de daar bestaande economische toestanden, de verplichtingen die Nederland heeft, en de middelen, die kunnen worden aangewend, om die toestanden te verbeteren.

Een en ander werd toegelicht door lichtbeelden.

In de Vergadering van Dinsdag 22 December van het Nederl. Taalverbond te Hoorn, trad als spreker op de heer E. H. A. van der Heide, bestuurslid onzer Amsterdamsche Afdeeling, die Java tot onderwerp gekozen had en in eene gezellige causerie, door een honderdtal lichtbeelden verduidelijkt, zijne toehoorders urenlang wist te boeien.

Wij hadden vroeger ook hier in den Haag de gelegenheid den heer van der Heide te hooren. Ook Dr. Blink is lid onzer Vereeniging en wij darven dus op de welwillendheid rekenen van beide heeren, wanneer hun van uit andere plaatsen de uitnodiging wordt gedaan, eene spreekbeurt te komen vervullen.

#### Oost-Indische berichten.

Tabanan. De expeditie naar Centraal-Borneo. Het vertrek van den Gouverneur-generaal. De Palembangers in Bandoeng. Gethalpercha-cultuurmaatschappij. Inlandsche verkenner bij den topographischen dienst. De tentoonstelling van chineesche kunstvoorwerpen. Tegen het pauperisme. Surrah in Atjeh. Cholera. Omrent het sneuveln van fuselier Moget. Semarangsche ambachtsschool. Een vreemdeling over Deli. De reorganisatie van den pharmaceutischen dienst. Koffie. Emigratie. Journalistiek. Mobilisatie tenuue. Oost en West te Batavia.

Tabanan. Het is nu bleken, dat een der vrouwen in Tabanan tegen haar wil verbrand is. Een expeditie kan nu niet uitbliven, beweert de *Javabode*.

Het gde en het zoste bataljon worden marschvaardig gemaakt om schep te gaan, als het weder het toelaat. Een sterke landingsdivisie zal aan den tocht deelnemen, waarvoor deze nu reeds geoeffend wordt.

Vijf schepen geven elk 120 man en totaal tien kanonnen. Divisecommandant zal zijn kapitein ter zee van Voss; adjudant de te luitenant der mariniers Heg; intendant de officier van administratie der 1e klasse van der Vette; chef van het hospitaal de officier van gezondheid der 1e klasse Ruitinga; commandant der artillerie de luitenant ter zee der 1e klasse van Lenep; allen officieren van het pantserschip *Holland*.

De *Javabode* vraagt waarom geen mariniers uit Holland worden ontboden.

De expeditie naar Centraal-Borneo. Aan het *Bat. Nbl.* ontleenen wij het een en ander omtrent deze expeditie, door een deelnemer aan dezen tocht uit Tandjong Redeb (Beraoe) aan dat blad geschreven.

Uit dat schrijven blijkt dat de expeditie, na een langen tijd van voorbereiding, eindelijk den 6den November is vertrokken. Het doel, door de regeering met de uitzending der expeditie beoogd, is het onderhouden van de betrekkingen, door Dr. Nieuwenhuijs op zijn laatste tocht met de Kenja-Dajaks aangeknoopt.

De Kenja's vormen een groeten Dajakstam, die in dicht bevolkte kampongs wonen om de bronnen van de Soengai Kajan, d. i. dus in eene streek, die met het volste recht «Centraal-Borneo» kan worden genoemd.

De geheele stam, welke ongeveer 20.000 weerbare mannen tellt, staat onder bestuur van twee vorsten, Tamang-Koeling en Pinang Soerang.

Heel rustig is het niet in de streek, welke de Kenja-Dajaks bewonen; voortdurend hebben zij te lijden van aanvallen van andere stammen, vooral van die, welke op engelsch grondgebied thuis behooren (Serawak). Van daar dan ook dat vele Kenja's in de laatste jaren uitzien naar rustiger streken en met dit doel hun kampongs in het binnenland verlaten, met vrouw en kinderen de Soengai Kajan en de Soengai Kalanoek opzoeken, om van hieruit langs een voetpad, dat langs diepe afgronden voert, het bovenstroomgebied van de Soengai Kelai te bereiken en zich, eenmaal hier, in nieuwe, rustige kampongs te vereenigen. Aan deze verhuizing van Kenja-Dajaks hebben de kampongs Long Kloek en Soeng Loengoen aan de Soengai Kelai hun ontstaan te danken.

Tegen de verhuizing van de Kenja's naar Oeloë-(Boven)-Segai en Oeloë-Kelai bestaan van regeeringswege geen bezwaren, daar genoemde streken tot dusverre alleen werden bewoond door Poenan-Dajaks, welke een zwerfend leven in de wildernissen leiden en zich zeer zelden in de meer bewoonde streken vertoonen. De controleur

Spana, die vóór den controleur van Walcheren, leider der expeditie op Tandjong Redeb was, ontmoette op zijn reizen herhaaldelijk Kenja-Dajaks, die in de Oeloë-Segai en Oeloë-Kelai eene rustige woonplaats gingen zoeken.

Het zal van groot belang zijn de landverhuizing der Kenja-Dajaks naar de benedenstreden aentmoedigen en, indien de regeering, zooals zij zich zeker ook voorstelt, de verhuizers op de een of andere wijze tracht te gemoet te komen, zullen binnen eene niet al te verre toekomst de ruwe benedenstreden, welke thans geheel ter beschikking van zwerfende Poenan-Dajaks zijn, herschappjen worden in vreedzame, bebouwde streken met eene talrijke, ijverige bevolking.

En blik op de kaart doet zien, zegt de schrijver, dat de streek, waar de Kenja-Dajaks thans wonen, de Apo-Kajanstreek, langs vier rivieren te bereiken is. In de eerste plaats langs de Kapoeas van uit Pontianak (weg door Dr. Nieuwenhuijs gevolgd), ten tweede langs de Mahakam van uit Samarinda, ten derde langs de Kajan van uit Boelangan en ten vierde langs de Kelai van uit Beraoe (Tandjong Redeb). De laatste weg, welke de expeditie thans volgt, is hoewel hij voor een deel over steile bergruggen voert, welke liggen tussen de Soengai Kelai en de Soengai Kejanok nog wel de beste, aangezien de drie andere wegen óf te lang zijn, óf over te vele en te gevaarlijke stroomversnelingen in de rivieren voeren. Dit is dan ook de reden, waarom de Kenja-Dajaks, hoewel wonende in eene streek, welke feitelijk tot de onderafdeeling en tot het sultamaat Boeloengan behoort, nooit naar Boeloengan afzakken, doch steeds den weg volgen naar Tandjong Redeb. (Beraoe).

Sinds eenige dagen vertoeven daar een twaalfden Kenjan-Dajaks, onder geleide van een hunner hoofden, Tame-Loedje, die met Dr. Nieuwenhuijs een deel van de expeditie heeft medegemaakt. Onder het twaalfden bevindt zich een zoon van den Kenja-vorst, Pinang Soerang, een jongeling van ongeveer 17 jaar. De Kenja's troffen 't bijzonder goed, dat er juist op de reede twee schepen lagen, die zij natuurlijk van binnen en buiten bezichtigd hebben.

Zij kregen van de officieren eenige jassen en broeken, waarmede zij zich met, van geluk stralende, oogten overall vertoonden, totdat ze hun te zwaar en te warm werden en ze zich er weer van ontdeden om in hun nationaal costume, den kantoek, verder rond te loopen.

De vier prauwen, geroeid door een 50 tal orang-benoewa, (maleijers van Sambalioeng) staken eindelijk van wal. Verder dan Moera Lassan zal de controleur van de diensten dezer orang-benoewa geen gebruik kunnen maken en zal hij met Segai- en Kenja-Dajaks den tocht moeten voortzetten.

#### Het vertrek van den Gouverneur-Generaal.

Het *Bat. Nbl.* verneemt uit de beste bron uit den Haag, dat het vertrek van den Gouverneur-Generaal is vastgesteld op 22 September 1904.

#### De Palembangers in Bandoeng.

In het *N. v. Z.* den Dag voor N.-I. komt een brief van iemand uit Bandoeng, die zich verwondert dat men, nadat de Palembangers reeds lange jaren in Bandoeng hebben gewoond, er nu eerst over denkt om hen uit de Preanger te zetten, zonder echter van de mogelijkheid en billijkheid van den maatregel te spreken.

Voor 28 jaar was het hem reeds bekend dat zich te Bandoeng Palembangers hadden gevestigd; menschen, die niet van werken houden, gevoelen zich natuurlijk altijd goed thuis tusschen eene domme bevolking; zonder daar te zaaien, oogsten zij slechts. Zij leven van het voorschieten van geld op te veld staande gewassen en houden er clandestine pandhuizen op na en doen ook aan godsdienst.

De schrijver heeft er toevallig enkelen gekend, die geschat werden op 100 à 150 mille en kan maar niet begrijpen hoe het mogelijk is dat de bestuursambtenaren het oog niet gevestigd hebben op de practijken van deze lieden. Door wijlen den resident van Vleuten werden wel de Arabieren uit de Preanger gezet, maar op de grootste bloedsuigers viel de aandacht niet, omdat zij zich voordoen als inlanders. *Sbl.* 1886, no. 57, art. 3, zegt dat, «ogstverband slechts kan worden gevestigd op producten voor de europeesche markt, rijst niet daaronder begrepen» ..... en onder de namen van de controleurswoningen, zegt de schrijver, geven vreemde oosterlingen, w. o. ook Palembangers, voorschotten op het te veld staande gewas. Veronderstel eens dat een europeaan hetzelfde deed, dan zou hij zijn geld kwijt zijn, zoo hij al niet dadelijk werd aangeklaagd, want hij zou op het terrein komen van Palembangers, hadji's en Chineezee en de godsdienst zou te hulp worden geroepen om de concurrentie te weren.

Zij zouden, tegenover een kafir, hun woord niet behoeven te houden! De mahomedaansche godsdienst is een struikelblok voor allerlei verbeteringen. Sedekah voor dit, sedekah voor dat, het is maar den heelen tijd sedekah geven en als zij geen geld of goed meer hebben, verkoopen zij hunne sawah's voor een spotprijs, alles ten behoeve van inlandsche ambtenaren, hoofden en priesters. En zoo ontstaat ook daar het grootgrondbezit en het kapitalisme.

Er zijn van die quaestien, die nimmer schijnen te kunnen worden opgelost, bijv. communaal of individueel grondbezit. De schrijver is van meening dat beide systemen niet deugen. Zoolang de grond in iedere desa niet voor een zeker aantal jaren bouwgewijze verhuurd wordt aan de meestbiedenden, natuurlijk onder de uitdrukkelijke bepaling dat die grond van de huurders kan worden afgenomen, in 't geval zij dien niet goed bewerken en bemesten, zal het nimmer goed gaan, want naarmate tegenwoordig iemand meer grond heeft, naar die mate brengt die minder op.

#### Gethalpercha-Cultuurmaatschappij.

De vennootschap stelt zich ten doel:

- de overname en verdere exploitatie van percelen woesten grond;
  - de exploitatie van andere gronden, door beplanting met gutta-percha en andere culturen;
  - het aanvragen en aankopen van erfpachtsrechten of rechten van opstal op andere gronden en de exploitatie daarvan voor rekening van de vennootschap, een en ander in verband met het doel der vennootschap.
- Het kapitaal bedraagt f 100.000, verdeeld in 1000 aandeelen van f 100 het aandeel.
- Voor de eerste maal wordt tot administrateur benoemd de heer J. de Flines.

#### Inlandsche verkenner bij den topographischen dienst.

Aan het *Bat. Nbl.* ontleenen wij het bericht dat het departement van oorlog in N. I., in navolging van het britsch-indische «Survey department», op het denkbeeld is gekomen inlandsche verkenners bij onzen topographischen dienst aan te wenden. Oorspronkelijk werden daartoe een drietal verstandelijk goed ontwikkelde inlandsche jongelieden, die de inlandsche hoofdscholen hadden bezocht, opgelegd bij de opleidingsbrigade te Poerwodjo, alwaar zij op de hoogte werden gebracht van alles, wat zij voor den hun wachtenden werkkring moesten weten. Twee dezer verkenners zijn

nu reeds zelfstandig en met succes werkzaam in het achterland van Djambi en Palembang, terwijl de andere binnenkort naar Krawang zal vertrekken, om van het noordelijk gedeelte der afdeeling in kaart te brengen, de wegen, die daar in de laatste jaren, bij wijze van ondersteuningswerken, zijn aangelegd. Andere leerlingverkenners worden mettertijd aangewezen om eene opdracht te vervullen in de Alas- en Gajoelanden, in de Boven-Indragiristreken, in Bali, Flores, Celebes, Nieuw-Guinea en de binnenlanden van Borneo.

Er ligt nog een zeer ruim veld voor hun werkzaamheden braak, doch het is nu met grond te verwachten dat, omtrent die streken, bruikbare rapporten zullen binnenkomen, zonder dat dit spoedig aanleiding geeft tot tal van min of meer ernstige conflicten met inlandsche vorsten en zonder dat daardoor aan de schatkist zware eischen worden gesteld.

#### De tentoonstelling van chineesche kunstvoorwerpen.

te houden door den N.-I. kunstkring, waarover wij in een onzer vroegere bladen spraken, is den 28en November j.l. in de loge geopend en zal tot 13 December duren.

#### Tegen het pauperisme.

In het *Bat. Nbl.* komt een ingezonden stuk voor van B., onder bovenstaanden titel, waarin hij eene aanwijzing tracht te geven, langs welke weg het vinden van het zoo lang gezochte middel tegen dat kwaad mogelijk is.

Het middel is dit:

«Ieder die in concubinaat een kind verwekt, is verplicht van de geboorte binnen drie dagen, of wanneer de geboorte plaats heeft gehad op een afstand van meer dan tien palen van het gebouw waar de acten van den burgerlijken stand worden opgemaakt, uiterlijk op den tienden dag na dien der bevalling, aangifte te doen aan den plaatselijken ambtenaar van den burgerlijken stand, in tegenwoordigheid van twee getuigen.

Deze is bevoegd om zich ter plaatse der geboorte te begeven en te vorderen dat het kind aan hem wordt vertoond, dan wel het onderzoek door de politie te doen instellen, waarvan het resultaat binnen acht dagen dien ambtenaar van den burgerlijken stand wordt gerapporteerd. Heeft deze gegronde twijfel aan de waarheid der aangifte, dan kan hij de inschrijving weigeren.

De inschrijving der aangifte kan derhalve na het verstrijken van dien termijn plaats hebben.

Bij ontdekking van valsheid worden de aangevers en getuigen (deze laatsten als medeplichtigen) met gevangenisstraf bedreigd.

De aangifte van geboorte zal inhouden: het jaar, de maand, den dag, het uur en de plaats der geboorte;

de kunne en de voornamen van het kind, welke het eventueel bij de erkenning zullen worden gegeven;

de voornamen, namen, den ouderdom, het beroep en de woonplaats der aangevers en getuigen;

den landaard en de naam van de moeder van het kind.

Het kind mag den naam des aangevers niet dragen, ten ware deze het erkenne, overeenkomstig de bepalingen vermeld in de artikelen 272 e. v. van het burgerlijk wetboek.

De erkenning kan op elken leeftijd gedaan worden, doch zij zal in geen geval mogen plaats hebben dan op vertoond en onder overlegging der betrekkelijke geboorte-acte, alleen door den persoon die bij de aangifte als vader is opgegeven, dan wel door diens gemachtigde.»

#### Surrah in Atjeh.

Uit Atjeh wordt door Teungkoek aan het *Bat. Nbl.* geschreven, dat sedert eenigen tijd surrah onder de cavaleriepaarden, vooral onder de australische ponies, heerscht.

Dit is de tweede maal dat het escadron cavalerie in Atjeh door die vreeselijke ziekte wordt gedecimeerd.

#### Cholera.

Ook te Siboga hebben zich gevallen van cholera voorgedaan.

#### Omtrent het sneuveln van den europeeschen fuselier Moget.

waarvan de telegrammen reeds melding hebben gemaakt, schrijft de atjehsche correspondent van de *Locomotief*, dat den 23sten Oct. J. van Selala bericht was ontvangen dat Nja Dajata, de beruchte rover ter oostkust, van Birém Poentong naar Seurigit was gegaan. De in de buurt patrouilleerende afdeeling onder den europeeschen sergeant vent middelen boden gewaarschuwd en den commandant opgedragen een hinderlaag te leggen tusschen den grooten weg en Seurigit. Dit geschiedde; een gedeelte onder den sergeant en eenigen afstand daar van daan de rest onder een europeeschen korporaal. Des morgens te 5 uur zag de korporaal lieden zonder licht aankomen. In plaats van ze kalm nabij te laten komen, riep de slimme korporaal ze aan, toen ze op ± 15 pas genaderd waren. De dajata's losten dadelijk een paar schoten en gingen er toen ijlings van door. Een aantal kogels werd hun door de hinderlaag nog nagegeven, zonder echter iemand anders te treffen dan ..... den europeeschen fuselier Moget, die op de plaats dood bleef. Daar de hinderlaag niet was opgemerkt en Nja Dajata met zijn bendetje er vlak langs zou zijn gelopen, had het geheele troepje met het bendehoofd onschadelijk gemaakt kunnen worden, indien men niet zoo dom ware opgetreden, terwijl nu allen zijn ontkomen.

#### Semarangsche ambachtsschool.

Naar uit Semarang aan het *Soer. Hbl.* werd geschreven, beantwoordt de ambachtsschool aldaar niet aan het doel. Het personeel wordt niet berekend geacht voor zijn taak; op de bevoegdheid van den tijdelijken directeur wordt het geen ander afgedongen, terwijl de inrichting van het programma der school mede de deskundigen het hoofd doet schudden. Een ernstig verlies leed de semarangsche school door het vertrek van den leeraar in de wiskunde aan de hogere burgerschool en aan de ambachtsschool naar Europa. Het zal zeker in het belang zijn der leerlingen, als tot eene hervorming van inrichting en aarstelling van bevoegd of bevoegder personeel worden overgegaan zegt de schrijver.

#### Een vreemdeling over Deli.

De *Sum. post* geeft plaatsing aan een ingezonden stuk van dr. Ahlenstill, dat werkelijk getuigt van bewondering over den cultuurarbeid, door de maatschappijen tot stand gebrachten Dr. Ahlenstill heeft in China, waar hij de laatste drie jaren als officier van gezondheid werkzaam was, kennis gemaakt met den scheepsdokter van de *Geier* en deze gaf hem den raad op zijn terugreis naar Duitschland zij weg over Deli te nemen, waar hij van eene vriendelijke ontvangst verzekerd kon zijn en waar wel het een en ander te zien was, dat hem belang zou inboezemen.

Dr. Ahlenstill volgde dezen raad op en heeft eenigen tijd in Deli vertoefd, vanwaar hij weder naar Penang is vertrokken, om zijne reis naar Europa te vervolven. Alvorens te vertrekken heeft hij evenwel uiting willen geven aan zijne bewondering voor hetgeen hij in Deli heeft gezien op het gebied, waarop hij uitstekend tot oordeelen geschikt is.

Hier volgt de vertaling van het door den schrijver ontvangen duitse stuk:



Over de tabak-maatschappijen en haar inrichtingen tot verandering der welvaart is in den laatsten tijd veel gesproken. Daarom zal het den lezers waarschijnlijk interessanter te vernemen, welke indruk de sociale inrichtingen op de ondernemingen op een vreemdeling maken, en de roemdeling die de kolonien van verschillende naties zag, die in de gelegenheid was meerdere jaren China en de Chinezen te bestudeeren en die als officier van gezondheid de moeilijkheden, verbonden aan de verzorging, huisvesting en verpleging van groote menigten menschen, heeft leeren kennen.

Ik was verrast in Deli inrichtingen ten voordeele van gekleurde arbeiders te vinden, zooals slechts de grootste bedrijven in Europa in staat zijn op te richten. De lokalen waarin de arbeiders een onderkomen vinden, zijn licht en luchtig. Hoe geheel anders ziet het nauwe, vuile hok er uit, waarin de chineesche kolie in zijn vaderland vegeteert. Voor zijn onderhoud krijgt de arbeider rijst onder den marktprijs, terwijl in Noord-China slechts de rijke zich rijst verschaffen kan, het volk voedt zich met gerst waarin de verschrikkelijke knoflook niet ontbreekt. Hoe vriendelijk, licht en luchtig zijn de arbeiders-woningen! Hoe verlangend naar een menig europesche arbeider daarnaar zijn, die in stoffige, slechte lucht met moeite zijn brood verdient! Met dezen goeden toestand onder de arbeiders hier houdt verband het geringe aantal ziekten aan tuberculose, typhus en buikloop, terwijl de tegenzin in hygienische maatregelen en de aanwezigheid van aan ziektekiemen rijke rivieren en zeer veel groter aantal darmziekten zouden doen vermoeden.

Bijzondere vreugde en zekeren wangust heb ik een aantal hospitalen bezocht. De Chinees kent in zijn vaderland de verzorging van zieke en invalide arbeiders door den werkgever niet. Wie in den arbeid verongelukt, wordt zonder schuldiging ontslagen. Hier openen zich voor hem uitnemende hospitalen, die, met hun luchtige zalen, de slechte inwendige inrichtingen die een ontsmetting van alle ziele mogelijk maken en met hun, volgens alle vindingen van den nieuwsten tijd ingerichte operatiekamers bepaald modellen voor tropen-hospitalen zijn. De laboratoria zijn op de vrijgevige wijze ingericht, en bevatten veel meer dan dat, wat voor eenvoudige behandeling van zieken noodig zou zijn, terwijl de maatschappijen den grooten dank verdienen hebben der wetenschap, doordat zij ook voor wetenschappelijke onderzoekingen rijke middelen ter beschikking stellen.

Zoo hebben de namen der delische artsen in de genees-kundige wereld een goeden klank — hebben zij bijvoorbeeld niet voor het op het oogeblik aan de orde zijnde vraagstuk der malaria-onderzoekingen en voor de studie van de beri-beri, waarin alle koloniale mogendheden zoozeer geïnteresseerd zijn, buitengewone en waardevolle bijdragen geleerd?

De vreemdeling verlaat den gastvrijen bodem van het eeuwig groene Sumatra niet, zonder vol bewondering vermeld te zijn van den cultuur-arbeid, door de maatschappijen tot stand gebracht.

#### De reorganisatie van den pharmaceutischen dienst.

Het Bat. Nbl. dat onlangs een ingezonden stuk op nam, w. i. bovenbedoelde reorganisatie in, voor het legerbestuur en den chef van den geneeskundigen dienst minder viciende, bewoordingen besproken werd, komt daar thans tegen op en betooft dat daartoe alleen reden zou hebben bestaan, indien de mededeelingen van den inzender op waarheid berustten; indien dus de reorganisatie door allerlei omstandigheden, niet het minst door laksheid der genoemde autoriteiten, gelijk de inzender beweerde, zou zijn verwaarloosd.

Naar thans echter aan dit blad is gebleken, berust geen der aantijgingen op waarheid.

Het is in de eerste plaats niet waar dat er een bezin is gemaakt met de uitvoering.

De uitvoering inderdaad vertraagd, dan is die vertraging een gevolg van de omstandigheid dat de regering de inwerkingtreding van het besluit op 1 September stelde.

Het is evenmin waar dat de ter zake dienende algemeene order zich nog steeds laat wachten; die order is reeds lang (23 Sept. jl) door het legerbestuur uitgegeven. En de bewering ten slotte dat van den chef van den geneeskundigen dienst geen medewerking zou verwachten zijn, is zowel in algemeenen zin als in het bijzonder met betrekking tot dit geval eene grove insinuatie.

Het blad betuigt dan ook een openlijk woord van leedwezen, onwillekeurig te hebben medegewerkt tot eene onjuiste voorstelling van zaken, onder het mom van algemeene zaak te willen dienen.

#### Koffie.

Naar het Soer. Hbl. vernemen, geven de reeds voorspoken van den a. s. koffieoogst aanleiding tot speculatieve inkoop, zool van de zijde van chineesche als van europesche handelshuizen.

De opkoop bepaalt zich echter tot de inferieure soorten.

#### Emigratie.

De heer van Emmerik had Zaterdagavond weinig geluk met zijn lezing over de witte kruiswerk Batavia's ingezetenen weergegeven door de aanwezigheid van eenige nieuwsgierigen en vertegenwoordigers der pers. De lezing had weinig boeiends, wat niet zeggen kan dat zij voor het gros der ingezetenen geen belangstelling waard was. Integendeel: het zou voor velen zeer nuttig geweest zijn indien zij de krosi malas hadden vernisseld voor het verhaal van een schoon en weldadig steven en hun kennis van het inlandsche volksleven had verrijkt met de grepen uit de ervaring van een man, den de onderste lagen der inlandsche maatschappij voortdurende aanraking is. Merkwaardig bijv. was de door den spreker mededeelde uitspraak van een hem bekende penghoeloe, gegrond op een ervaring van een kwart eeuw: dat hij nog nooit een desa-hoofd had ontmoet, wiens zorg voor zijn gemeente zich ook uitstrekte tot de geestelijke en stoffelijke welvaart zijner gemeente.

De heer van Emmerik meent dat emigratie, goed aangevat, veel ten goede zou uitwerken om aan de toenemende verarming het hoofd te bieden.

Naar zijn ondervinding heeft de Javaan niet zulk een eenzaam afkeer van verhuizing als men in den regel gunstige verandering in stoffelijken zin, als gevolg van verhuizing naar betere streken, zal menig Javaan zijn den afkeer voor emigratie ook, naast het star conservatieve, niet ook een groote dosis vrees voor soesah zit, sprak het niet uit, liet echter ruimte om het te meenen.

Wij hopen dat Batavia's ingezetenen hun belangstelling in het werk van den heer van Emmerik nu op steun en waardeering ten volle, zoo schrijft men in het Bat. Nbl.

**Journalistiek.** De toekomstige redacteur van de Deli Ct. is de heer van Bruggen, die eerst werkzaam is geweest bij het Alg. Hbl., vervolgens bij de redactie van

het Volk, om daarna weer tot het Hbl. terug te keeren. In de eerste maanden van 1904 zal de heer van Bruggen naar Deli komen en in den loop van dat jaar den tegenwoordigen redacteur van de Deli Ct., den heer Mulier, vervangen, zoo schrijft men in het Soer. Hbl.

**Mobilisatie-tenu.** Met het oog op de mobilisatie en concentratie der troepen zal aan de linkervoorpanden der atilla's van alle militairen een zakje worden aangebracht, dat dienen moet tot berging van het te velde mede te voeren noodverband, meldt de Sem. Ctr.

**Oost en West.** Naar wij uit het Soer. Hbl. vernemen, kan de oprichting van eene afdeling Soerabaja van de vereniging „Oost en West" spoedig tegemoet gezien worden. Langzamerhand heeft deze vereniging door haar streven vele sympathie gewonnen en haar versterking zal de javaneesche industrie, die zij beoogt te bevorderen, indirect ten goede komen.

#### West-Indische Berichten.

##### Curacao.

Betreffende den economischen toestand der bevolking dezer kolonie worden in den laatsten tijd in de curacaosche bladen zoo geheel uiteenlopende zienswijzen gehuldigd, dat het ons niet ondienstig voorkomt de aandacht onzer lezers hierop te vestigen.

In de Vrijmoedige van den 29en November verscheen een artikel van den heer Sml. C. Henriquez, waarin deze o. a. het volgende opmerkte:

Pleit en strijd voor het volk voor zijn waar welzijn; dit is plicht, maar krijgt niet zoo over eene ellende, die in werkelijkheid niet bestaat, — dit is niet menschkundig, het doet meer kwaad dan goed.

Tusschen den huidigen en den normalen toestand van het volk is het verschil niet zoo schreeuwend. Natuurlijk lijdt het nu iets meer door weermistuit. Wien echter de armoede terdege aangrijnst, zijn zij, die in goeden doen waren en de kleine man: de eersten hebben hun kapitaalje en de tweede zijn spaarpenningen moeten aanspreken, om geen al te gevoelige verandering in hun levenswijze teweeg te brengen, daar zij nog steeds hopen op een keer ten beste.

Waarijk, alleen uit onkunde of nevenbedoeling kan iemand staande houden, dat hongersnood hier slaachtoffers heeft gevegd. Dat Curacao een armoedige plaats is, waar de landbouw bitter weinig oplevert, is van jaren bekend. Met een vruchtbaaren bodem, maar impotenten hemel moeten de planters zich erg inspannen, om rond te komen; dat het loon der arbeiders volstrekt karig is, valt niet te ontkennen, maar indien men loon naar werk moest schatten, dan zou ieder met pastoor Frie instemmen, dat arbeid hier niet goedkoop is. Dat de benarde toestand, waarin het land verkeert, voor veel te wijten is aan de leden van den Koloniale Raad, aan de planters, aan het werkvolk, aan het Bestuur, aan allen in 't kort, staat bij ons vast. Bij de eersten heeft men weinigen, die hart voor den landbouw hebben of het algemeen belang terdege behartigen; onder de burgers, die zich de publieke zaken moeten aantrekken, is haast bij allen de leus: ieder voor zich en laat Gods water maar over Gods akker loopen; onder de planters zijn enkelen, die zich beijveren, om hun tuin te verbeteren en sommigen, die uit happigheid of oogenblikkelijken nood zich aan roofbouw hebben plichtig gemaakt; onder het volk vindt men slechts enkelen, die vlugtig en betrouwbaar zijn, haast niet een, die zich naar orde en tucht — de voornaamste factoren om den arbeid vruchten te doen dragen — schikken wil. Wat roofbouw aangaat, hierbij heeft het Bestuur sinds de emancipatie niet een handje geholpen, maar reuzenarmen verleend.

Op de klachten van de planters heeft gouv. Kip zich aldus uitgelaten: de HH. hebben het recht zich te verzetten, maar ik heb te beschikken, en hij ging voort gronden op ondoordachte wijze te verhuren, zeker uit een goed hart, maar niet vrij van een ijf hooff. Gouverneur van den Brandhof heeft te verkeerde daarvan ingezien en den districtmeesters aangeschreven, om „geen gronden te vernippen, maar dorpen te stichten". Niet lang heeft men zich echter aan deze aanzegging gehouden.

Wij zijn niet tegen het verhuren van gronden, maar wel tegen de wijze, waarop dit geschiedt. Zeer enkele plekken zijn hier op het land te vinden, waarvan een arbeidzame mensch zich uit een bundel een bestaan kan schepjen. Om van de meeste gronden iets te kunnen maken, heeft iemand wel 10 of minstens 5 bunders noodig. Nemen wij 10 bunders en laten wij zien het verschil, dat ontstaat, wanneer zulk een lap in één hand komt en wanneer hij onder tien hoofden wordt verdeeld. Om 10 hectaren te omrasteren en in twee te verdeelen, hetzij om het andere jaar een kavel voor weide en de andere voor zaaijgrond te gebruiken of ook voor een enkel doel, heeft men een heining noodig van 5 x 125 M. = 625 M. Voor dien eenen kavel kan een put volstaan, en verdere benodigheden zijn niet veel meer dan vereischt worden voor het bebouwen van een hectare. De eigenaar van zulk een stuk gronds zal aan een of twee werklui broodwinning kunnen verschaffen, en het land wordt een productieve plek rijker. Wordt aan 10 menschen elk een hectare afgestaan, dan hebben zij gezamenlijk te bekostigen aan heining 400 M. x 10 = 4000 M., aan putten 9 maal meer dan de eerste en voor gereedschappen 10 keer zooveel.

Vorreweg de meesten dezer lieden zijn niet bij machte, om hun perceel te omrasteren en van putten te voorzien. Voor dat zij hiermede klaar komen, gaan jaren voorbij, en wat heeft het Bestuur dan uitgericht? 10 hectaren grond zoo goed als waardeloos gemaakt en 10 bedelaars-grondeigenaren in het leven geroepen, want elke lap op zich-zelven kan zelfs geen miserabel bestaan aan een gezin verschaffen.

Nog erger: op deze wijze wordt niet alleen roofbouw in de hand gewerkt, maar ook het volk in verzoeking gebracht, om diefstal te plegen. Bij het aangaan van huur, wordt den huurder de verplichting opgelegd, zijn grond te omrasteren, met verbod om boomen, die er in den regel niet zijn, te vellen. Om zijne eerste verplichting na te leven, zal hij het voor de sluiting noodige hout zien te krijgen van waar hij het krijgen kan; dan wordt hem door den districtmeester vervoerbijlet uitgereikt voor dividivi, afkomstig van zijn grond, waar in den regel geen dividivi-boomen te vinden zijn. Verder mag hij van de doode boomen talhout maken en kolen branden en krijgt hij hiervoor vervoerbijlet. Van deze vergunning wordt, naar wij hooren, nogal ruim gebruik gemaakt, niettegenstaande er op vele der verhuurde gronden meestal niets of slechts struikgewas staat. Een vast niet minder kwaad, dat voortvloei uit de ondoordachte wijze, waarop gronden worden verhuurd, is dat er dronkenschap, dobbelspel en ontucht door in de hand wordt gewerkt.

Misleiding, verleiding, oogluiking voor overtredingen en wangedrag — zijn deze de ware middelen, om tot beschaving en welvaart te geraken? Hensch niet! Wil het Bestuur in vollen ernst het land uit zijn verval redden, dan dient er met de oude sleur voorgoed te worden afgerekend en nieuwe wegen opgegaan.

Wat er naar onze meening dient te worden gedaan, om den landbouw op Curacao loonend te maken, hebben wij meermalen alreeds besproken; toch willen wij op het nut van

dijken nogmaals wijzen. Op den 13n II. maand heeft het in onze buurt een paar uren geregend; de gevallen regen mat 8 à 10 centimeters, en van 12 uur des middags tot bij zessen hebben wij het water naar zee zien stroomen. Ware al dit water tegengehouden, voorzeker zouden van de vele bezwangerde wolken, die later over het land heen dreven, eenigen zich hebben ontlast. De gesteldheid van het land is zoodanig, dat men met betrekkelijk weinig kosten veel, zeer veel kan doen.

Het is te hopen, dat het Moederland tot indijking moge besluiten en wij vertrouwen, dat de belangstelling van onzen Landvoogd niet zal verflaunen, al heeft ZHEG. met eenige moeielijkheden te kampen. Dat hij tot leuze moge nemen, „point n'est nécessaire de réussir pour persévérer," want hierdoor werd het land, dat rateloos, redeloos, en reddeloos was, gered.

De Amigo de Curacao teekende naar aanleiding hiervan het volgende aan:

Over hongersnood heeft niemand gesproken en spreekt nog niemand, wel over armoede en ellende.

Maar schrijver blijft zich zelf ook niet gelijk, herhaaldelijk verklaart hij zelf, dat er werkelijk armoede heerschen moet, als hij zegt: (dat „de tijden wel slecht zijn." „Natuurlijk lijdt het (volk) nu iets meer." „Dat Curacao een armoedige plaats is... is van jaren bekend."

Dat is het juist, wat men niet vergeten mag. Het volk verdient hier weinig, ook wanneer het geregeld werk heeft. Stel nu we zelfs hoge loonen, van f 2.50, f 3.— of f 6.— kan toch een groot huishouden moeilijk leven met voedsel, kleeding en huis- of grondhuur, als er geen bijverdienste is. En dat is het, wat in de laatste jaren ontbrak. In een goed regenaar heeft men minstens voor een paar maanden voedsel voor zich zelf en voeder voor de beesten en brengen de geiten en kippen iets op. Door de aanhoudende droogte reeds jaren achteren, mist het arme volk alle bijverdienste en moet steeds zijn voedsel koopen en was genoodzaakt zijn geiten en kippen van de hand te doen. Daarom heerscht er zooveel armoede, ook onder de goede arbeiders, ellende onder hen, die slechts zelden werk vinden of verder van de stad wonen en geen werk kunnen zoeken in de stad.

Door het gouvernement is een commissie uitgezonden om de armoede te onderzoeken. Waarom begon ons Bestuur aanstonds met werkverschaffing en onderstand aan den arme? Het Bestuur zelf moest dus overtuigd zijn van de armoede, daaraan zouden er zeer geen f 10.000 zijn uitgegeven om daars een weinig te gemoet te komen.

De armoede is dus officieel geconstateerd.

**RECLAMES.**

Abonnement geldig in  
**BERLITZ**  
meer dan 170 steden  
**SCHOOL**  
ALLEEN  
Noordeinde 119 a  
Gewaarschuld wordt tegen  
arglistige nabootsing  
ALLE MODERNE  
**TALEN**  
Onderwijs Vertalingen

#### De West-Indische begrotingen in de Tweede Kamer.

Den 23en dezer werd door ons Lagerhuis wèer voor een jaartje met Suriname en Curacao afgerekend. Er was zelfs daartoe en voor alles, wat verder onder hoofdstuk X der Staatsbegroting moet worden gerangschikt, een heelen avondbeschikbaar, zoodat het zoo waar nog tot 'n gedachtenwisseling kon komen, die niet van belang ontbreeft was.

Wat Suriname betreft, was de afgevaardigde, H. van Kol, die ook nu weder voor de kolonien in de bres sprong, blijkbaar onder den indruk van de lezing der brochure-de Gelder.

Hij wilde noch erkennen, noch ontkennen, dat Suriname een rijk land is. De groote landbouw gaat achteruit, doch wil hij nog geen bepaald oordeel uitspreken. Het goud? Ondanks de aanzienlijke exploitatiekosten is er nog geen enkel rif ontdekt. De katoencultuur? Het is gebleken, dat deze in Suriname niet kan worden ingevoerd. Dan arm Nickerie, dat des ondanks nog als proefveld dienst moet doen.

Met instemming, hoewel we ook niet anders verwachtten, lazen we het pleit van den heer v. K. voor den kleinen landbouw, waarin ook z. i. de groote kracht moet worden gezocht voor de ontwikkeling van het gewest. Tevens vraagt hij steun der balata-cultuur, uitbreiding van het aantal vestigingsplaatsen voor den kleinen landbouw, landbouwcredietbanken en deskundig toezicht voor die plaatsen, meerdere aandacht ten opzichte van Indianen en Boschnegers, welke laatste, zoolook wij reeds aantooinden, wel een beetje beter mogen worden aangepakt.

De minister beloofde met aandacht te overwegen, wat de heer van Kol gezegd had en zeide dezen ook later een ernstig onderzoek toe ten opzichte van de fransche vluchtelingen uit Cayenne, die nu allen derwaarts worden terug gezonden, terwijl hun uitlevering niet verplicht is.

Paramaribo zal het intusschen zonder elektrisch licht moeten stellen of dit op een andere manier zien te krijgen, dan uit de leening voor productieve werken of het subsidie van het rijk.

De heeren Fock en Byland deden nog eens van hun instemming blijken, dat de betrekkelijke post door den minister van de begroting was geschrapt, terwijl deze verklaarde, dat behoorde te worden gewaakt, dat de kolonies niet steeds moeten steunen op de schatkist van het moederland. Het is waarlijk, of we de Nieuwe Surinaamsche weder op financiële onafhankelijkheid der kolonie hooren aandringen, waarvoor men ginds meer voelt, dan hier wellicht gedacht wordt.

Want daar voelt men degelijk den druk der dure huishouding, al hoorden we den minister b.v. voor Suriname, het „kind met 'n waterhoofd", waar Dr. Muller het onlangs over had, verklaren, dat er niet te veel ambtenaren zijn.

Met den minister, die opkwam tegen het verwijt van schrielheid, dat met betrekking tot Curacao in de nota van den heer Van Kol tot Nederland werd gericht, moeten wij erkennen, dat er van schrielheid eigenlijk geen sprake kan zijn; steeds is het moederland tot dekking van tekorten bereid gevonden.

flinke som in eens in staat te stellen een eigen zaak op te zetten, waaruit ze de middelen kunnen putten om zelf een goed leventje te leiden en het moederland schadeloos te stellen voor zijn werkdadige hulp.

Men vergete ook niet, dat er b.v. menig gouverneur door Nederland naar de kolonies werd uitgezonden, die daar in het geheel niet op zijn plaats was en dan een reu voor den vooruitgang vormde. Moeten de kolonies dan daarvoor bloeden of is het moederland niet verplicht om de daardoor berokkende schade, die soms nog jaren lang nawerkt, voor zijne rekening te nemen?

Neen, Nederland was niet schriek tegenover Curacao, maar gul als een renteniertje, dat „o gussie nee" niet aan zijn kapitaal kan komen, maar van de renten geeft de hulp, die feitelijk geen hulp is.

De nieuwe mijnwet voor de kolonie zal weldra het departement verlaten. Dan kan Sinte Barbara dus eerlang weer trots Goddens tegenstand haar fosphaatrijkdommen afstaan tot heil der kolonie, al is Curacao daarmede alleen nog niet gered.

#### Landbouw in Suriname.

Door een onzer leden te Paramaribo werd onze aandacht gevestigd op een artikel getiteld **De hartader der Kolonie**, in de Nieuwe Surinaamsche Courant van 15 November 1903. Hij verzocht ons, dit stuk, dat naar zijn zeggen de meening van velen in de Kolonie uitdrukt, in het Koloniaal Weekblad over te nemen, opdat het ook hier te lande zou gelezen worden.

Aan het ontvangen verzoek gevea wij met genoegten gevolg:

De eigenaren van cacaoplantages hebben het dezer dagen zwaar te verantwoorden, van wege de cacaoziekte, die hun cacaoplantages gaandeweg ten ondergang doet neigen. Daarenboven moeten ze het verwijt hooren, dat zij hierin van schuld niet geheel zijn vrij te pleiten.

Dit laatste toegegeven, kan dan toch ook niet ontkend worden, dat het Bestuur der kolonie indirect ook schuld hierin heeft.

Want is de oorzaak van de voortwoerking der cacaoziekte al te wijten aan het gemis van wetenschappelijke kennis om haar te bestrijden, de vraag mag wel gesteld worden, of het niet tot de zorgen van den Staat behoort, om — in een landbouwende kolonie als de onze — organen in het leven te roepen, waarin de wetenschap, met al de haar ten dienste staande middelen, rustig kan nasporen wat leiden kan om de cultuurtechniek te verbeteren, en daarnaast nog onderwijsorganen om het door die wetenschap ontkende op populaire wijze aan den landbouw bekend te maken. . . .

Het feit echter, dat de kolonie binnenkort een proefstation zal krijgen en er wordt begonnen landbouwonderwijs te geven, geeft min of meer antwoord op deze vraag in bevestigenden zin.

In een adem moet dan van zelve het verwijt: Waarom heeft het Bestuur vroeger niet gedacht noch aan proefstation, noch aan landbouwonderwijs?

Nu zou men hier tegen kunnen aanvoeren: Waarom hebben belanghebbenden, die rijkelijk van den grond trekken, ook niet gedacht aan verbetering van de cultuurtechniek, wijziging van het cultuursysteem, door te trachten het peil der planters gestadig hooger op te voeren? Waarom ook niet gedacht aan een proefstation?

Men moet niet vergeten, dat onze kolonie een landbouwende is, dat de landbouw derhalve haar „hartader" is, waarbij dan van zelf de heilige plicht op het Bestuur komt te rusten, om alles wat kan — en zelf met voorbij zien van andere belangen en ook met krachtige maatregelen zelfs tegen den wensch van belanghebbenden — den landbouw te trachten tot hooge ontwikkeling te voeren, naardien hiermede de productieve krachten der kolonie in ontwikkeling worden gebracht, hetgeen noodwendig bloei en welvaart der samenleving moet ten gevolge hebben.

En wat behoort anders tot het attribut van het Bestuur dan het bevorderen van het meeste geluk voor het meest aantal menschen?

Het had derhalve, van dit standpunt uit, reeds een kwart eeuw geleden, de kolonie van een proefstation moeten voorzien en landbouwonderwijs doen geven; het had volkomen het recht, het historisch verkregen recht, om, ter verkrijging van middelen, een belasting daarvoor uit te schrijven.

Elders toch — wij verwijzen slechts naar het Moederland — zorgt de Staat, zoolook wij de Rijkslandbouwschool te Wageningen als voorbeeld kunnen aanwijzen.

Nu is het niet met wiskunstige zekerheid te bepalen, maar waarschijnlijk is het toch, dat wanneer de zorgen van het Bestuur der kolonie zich een 25-tal jaren geleden bepaald hadden tot den landbouw, „de hartader der kolonie", dat het thans niet zoo ver met de cacao-cultuur zou zijn gekomen.

Is deze cacaoziekte, die de cacaoplantages minder doet produceren, een ruïne der planters, zeker en gewis is zij ook ten nadeele van de kolonie, want de productie, welke gerealiseerd in geld, zoo noodig is om Staat en Maatschappij in hun levensdrang te schragen, gaat ten achteren, hetgeen ook van zelve malaise in de heele kolonie moet te weeg brengen.

Het is een onbetwistbare waarheid toch, dat in het organisatie der maatschappij de verschillende deelen zóó met elkaar in allernauwst verband staan, dat de andere deelen noodwendig er bij lijden moeten, wanneer een hunner ziek is, in casu vervekt de de cacaoziekte, waardoor de landbouw minder producten levert, schade aan de samenleving. Daarom meenen wij, dat het tot de zorgen van den Staat behoort om ook hierin leidend op te treden.

En zal ons Bestuur niet nu reeds beginnen hierin op te treden, wij betwijfelen het, of al hetgeen het voor den kleinen landbouw thans doet, gunstige resultaten zal leveren als welke men recht heeft te verwachten.

Onze voorvalers hebben den landbouw te veel als een natuurlijk bedrijf beschouwd, hem dan ook als zoodanig bedreven. Hunne nakomelingen zijn op denzelfden voet voortgegaan den landbouw op primitieve wijze te bedrijven.

Is waar: landbouw is een natuurlijk bedrijf in het maatschappelijk leven, — maar men moet niet uit het oog verliezen, dat wil men niet daarvan trekken, hij in organisatie moet worden gebracht.

In de cultuurgeschiedenis van thans beschaafde volkeren ziet men den landbouw dan ook als akkerbouw zich ontpoppen uit het occupatiestadium — jacht, visscherij, nomadenbedrijf — allengskens overgaande tot werkelijken landbouw, waarbij de drie productiefactoren „natuur, arbeid en kapitaal" in verschillende verhoudingen samen hebben gewerkt — daarbij gestuurd door de wetenschap, — om hem tot de hoogte van ontwikkeling te brengen, als waarop hij thans elders staat.



ADVERTENTIËN.

Postzegelverzamelaars.

Mevr. M. STOFFERS, v. Swietenstr. 134.  
Indische Uitrustingen. Reform-onderkleding.  
Huishoudelijk Maleisch.

OUDERS en VOOGDEN

Bij eene besch. weduwe, een geheel huis met tuin bewonende in een der gezondste gedeelten van Den Haag, bestaat gelegenheid tot inwoning en verzorging van een of meer kinderen. Zoo noodig toezicht op het onderwijs door dochter (onderwijzeres). Goede referenties staan ten dienste.

Franco brieven letter Z, bureau van dit blad.

Opvoeding.

Bij eene fam. te 's-Hage, die jaren in Indië was (oud Recht. Hoofdambt) kunnen 1 of 2 Indische kinderen worden opgenomen. Uitstekende voeding en verzorging en toezicht op de studie verzekerd.

Brieven fr. letter O, bureau van dit blad.

AGUILAR'S

PORT-, SHERRY, MADEIRA en sijne TAFELWIJNEN, zijn alom bekend.

Hoofdkantoor: Heerengracht 3, Den Haag.  
Bijkantoor: BATAVIA, B. DE BAS & Co.  
Succursalen: UTRECHT en LEIDEN.  
Agentschappen op alle Hoofdplaatsen in Ned. Indië.  
Interc. Telefoon 264.

Bij de Uitgevers-Maatschappij HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG te 's-Gravenhage is verkrijgbaar:

AANTEKENBOEK voor betaalbaar gestelde

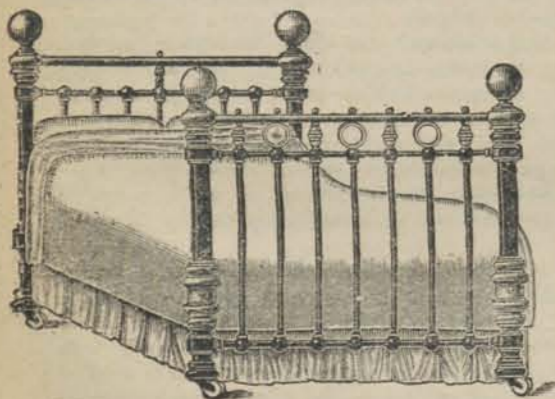
COUPONS en DIVIDENDBEWIJZEN. Prijs 40 cent.

Het Weekblad voor Incourante Fondsen van BROEKMAN en HONDERS schreef hierover:

Door de Uitgevers-Maatschappij 'Het Gemeenschappelijk Belang' is uitgegeven een 'Aanteekenboek' voor betaalbaar gestelde Coupons en Dividendbewijzen, waarin de bladzijden per maand, Januari—Decemb. volgen, met 8 hoofden ter invulling van de benaming der effecten, nominaal bedrag der stukken enz., alles tusschen staande lijnen. Voor verschillende aantekeningen van effectenbezit is zulk een register zeker nuttig en de prijs van f 0.40 wel waard.

B. F. G. DALDERUP, ATJHSTRAAT 68-68a-70, hoek Batjanstraat.  
Het beste en voordeelgste adres voor BUSGROENTEN, UITGEWOGEN GROENTEN, ZUURKOOL, GEDROOGDE GROENTEN, GEDROOGDE VRUCHTEN, VRUCHTEN IN BLIK, GELD. ROOKWORST.

Th. A. A. SIMONIS 34 Groenmarkt. DEN HAAG over de Prinsstraat.



Ledikanten, Spring-Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc. in GROOTE KEUZE, BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

Vraagt mijn RECLAME CATALOGUS

(Januari 1903) die U gratis en franco wordt toegezonden.

H. W. M. M. BRANS, Rotterdam. Philatelistisch Bureau. — Geldersche Kade 12.

Firma H. G. J. L. MEIJNERS. Effecten- en Algemeen-Assurantie-Kantoor. 's-Gravenhage. Heemskerkstraat 20.

A. PUTMAN CRAMER, Gedipl. Piano-onderwijzeres. Obrechtstraat 122. Den Haag.

Schilderen. Een schilderess (met acte M. O.) heeft nog eenige uren beschikbaar tot het geven van les in het schilderen, tekenen, aquarelleeren en pastel. Atelier Kazernestraat 25.

G. van Poeteren, Cand. Notaris te 's-Gravenhage, Laan van Meerdervoort 134.

Correspondent der 's-Gravenhaagsche Maatschappij ter Verzekering tegen Brand- en Zeegevaar, van 1835. Sluit verzekeringen tegen Brand- en Zeegevaar.

Allan & Co. Koninklijke Nederlandsche Stoom-Meubelfabriek. Magazijnen ter Meubeleering. Meubelen, Tapijten, Gordijnstoffen etc. DEN HAAG: HOOGSTRAAT 16. Rotterdam. Utrecht.

Indische Kinderen. Een echtpaar z. k. verscheidene jaren belast geweest met opvoeding van kinderen, zich willende vestigen in een gezonde streek, (Utrecht of Gelderland) zag zich gaarne toevertrouwd de opvoeding en verzorging van Indische kinderen, benevens het toezicht op het onderwijs. Goede referentien staan ten dienste. Brieven onder lett. I. K. aan het Bureau van dit blad.

KON. NED. STOOMVERWERIJ Oppericht 1864. J. HOEVELS. ROTTERDAM. CHEMISCHE WASSCHERIJ. DAMES LAMBOUY, 2e Wagenstraat 86a, Den Haag. W. VAN OLPHEN, Molenstraat 39, " " B. STRAUB, Frederikstraat 10, " " VAN ROOY, Paul Krugerlaan 20, " "

Koopen of verkoopen, huren en verhuuren van HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN FALKENBURG en Co. Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering. DENNENWEG 64, — 's-Gravenhage. Toezending Woninggids gratis. Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage. Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging 'OOST en WEST' te 's-GRAVENHAGE en te WELTEVREDEN ter beschikking van belangstellenden.

NOEREN's Superieur SCHOEISEL verkrijgbaar: NOORDEINDE 150, 's-GRAVENHAGE. Maat- en Reparatie-Inrichting.

EENE DAME, m. leeftijd, uit den beschaafden stand, gezond van gestel, die 8 jaren in Indië is geweest ter assistentie bij eene fam. zonder kinderen, biedt zich hier aan bij een Holl. fam. of die in Indië geweest zijn, om behulpzaam te wezen. Groot salaris geen vereischte. Brieven franco met adr. van informatie onder lett. Z, Bureau van dit blad.

PAUL C. KAISER, Prinsestraat 66, Elandstraat 94, Weimarstraat 35, Heerengracht 24, levert alle soorten brood, van de BESTE hoedanigheid.

FIGUURZAGEN is een leerzaam tijdverdrijf. Houtsnijden is even interessant, doch over het algemeen beoefenen de Dames liever de Houtbrandkunst. Alle benodigdheden voor deze schoone liefhebberijen leveren SINDERAM & Co., Huidenstraat 28 en 33, Amsterdam. Vraag prijscouranten s. v. p.

„SIMPLEX“ FRANS ERNST, Buitenhof 1, 's-Hage. „Sport en Spel“ „Schaatsen“.

Magazijn „HET ANKER“, Veenestraat 49, Den Haag. Indische Uitrustingen voor DAMES en HEEREN, in alle Prijzen.

AMBALOHOUT. Van dit zoo fraaie meubelhout van Bangka, zijn uit de hand TE KOOP: Prachtige Kasten, Ronde Tafels, Een Tafel met Inlegbladen, Kleine Tafels, enz. enz. Te zien en te bevragen: Paul Krugerlaan No. 70 iederen DONDERDAG, ZATERDAG en DINSDAG van 11 tot 2 ure.

Lambert Waterreus, Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag. TELEPHOON 1447.

Importeur van Indische Ingrediënten voor de Rijsttafel. Goela aren, Mie, Soe-oen, Kelan, Kemirie, Kloek, Gandaria en Rebong assin, Rode visch, Ketjap Bentings, Bombaj's ducks, Samballans, Boemboe's, Guava, Gebroken Mie 20 cts. de 5 ons (tijdelijk), Geraspte Klapper. V. WOERKOM'S Nieuwe Jams en Vruchten op eigen sap (onovertreffbaar).

Dat is de vraag

waar, door velen, te weinig op wordt gelet? Ja, zeker óók op 't gehalte der voedingsmiddelen, maar vooral op den aard, op de samenstelling van ons voedsel. Niet in de eerste plaats moeten we vragen, hoeveel voedsel zit er in, maar hoeveel voedsel komt er uit; dat is de vraag.

Al was de voedingswaarde van Wittebrood gelijk aan Tarwebrood, dan is 't nog niet 't zelfde 't Wittebrood, vooral het versche, vormt zich in den mond dadelijk tot een bal, komt niet of half gekauwd in de maag, 't maagsap kan er niet of moeilijk op inwerken, 't voedsel dat er in is, komt er NIET UIT.

Het Tarwebrood laat zich gemakkelijk kauwen, komt goed bewerkt in de maag, 't maagsap kan zich flink doen gelden, en al de voedingsbestanddeelen komen tot hun recht, worden door het bloed opgenomen en versterken alzoo ons geheele lichaam. Wilt ge dus 'n voedsel dat werkelijk U geheel ten goede komt, EET DAN

SCHOUTEN's zuiver Tarwebrood.

Gezondheid! Kracht! KAPELLE a. d. IJsel. Dagelijks aan huis bezorgd. Rott., Den Haag, Dordt. Chemische Controle: WENNEKER, Mosseltrap 4, Rott.

STAAT voor aanvraag van VERLOFSTRACTEMENT VOOR H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model). Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4. Prijs 2½ cent.

van Soest en van der Weijde. Lange Voorhout 23. — Den Haag. Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en het Buitenland, incasseeren coupons en dividenden, belasten zich met renteontvangst van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen gelden op prolongatie en à deposito. Met 1 dag opzegging . . . . . 3 pct. Voor 1 maand . . . . . 3 1/4 „ „ 3 maanden . . . . . 3 1/2 „

Verstreken REISCREDIETBRIEVEN. Het Garen-, Band- en Passementerie-Magazijn DE KATOENBAAL NOORDEINDE 15-17A Van af 2 Januari 1904, GROOTE OPRUIMING van alle mode artikelen tegen zeer verminderde prijzen.

Vereeniging OOST en WEST. Afdeling 's-Gravenhage. Aan het Bureau Laan van Meerdervoort 195, zijn van 10-12 en van 2-4 uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken. Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, de Perponcherstraat n°. 93.

Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Duitsch en Italiaansch.	Een Heer voor Corrector aan een drukkerij.
Eene Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.	Twee Dames voor waarnemen van een hield houden en naar Indië gaan.
Een bekwame linnennaaster.	Twee Dames om bejaarde dame gezelschap te houden.
Twee jonge Dames die als Gouvernante of Bonne naar Indië willen.	Een Dame zoekt plaatsing als Stenograaf, ook voor les geven.
Twee geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.	Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de ééne Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel gereisd.
Vier Dames voor pianolessen.	Eene Juffrouw voor Depôthoudster.
Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.	Twee gew. O.-I. ambt. voor adm. betrekking.
Twee Dames voor het maken van nitzetten (eene te Leiden).	Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.
Eene Dame voor onderricht in fröbelen (heeft diploma).	Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.
Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.	Eene dame voor het verplegen van een zieke dame.
Eene Dame voor Zanglessen.	Een geg. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.



In de kolonie komen te staan voor het feit, waarop hij thans staat. Maar door die nalatigheid, spreekt het ook van zelf, heeft men ook nooit kunnen streven naar verhooging van intensiteit, daar dit niet anders kan worden verkregen dan door verbetering van de cultuurtechniek, hetgeen niet kan geschieden zonder behulp of zonder leiding van de wetenschap. Er is in de kolonie dus nooit sprake geweest van een ernstig streven naar evenwicht tusschen de aangewende hoeveelheid der productiefactoren, de passieve 'natuur' en de actieve 'arbeid' en 'kapitaal', in het landbouwbedrijf.

Wij gaan echter een betere toekomst te gemoet. Binnenkort zal onze kolonie een proefstation krijgen, hetwelk van zelf reeds een groote stap is op den goeden weg en reeds heeft het Bestuur een begin gemaakt met het geven van landbouwonderwijs.

Wat de kolonie evenwel nog ontbreekt, is een landbouwdepartement van bestuur: — een departement onder den beheerder der Domeinen, dat zich uitsluitend moet belasten met het toezien op den landbouw, — in het bijzonder den kleinen landbouw aan welken voor zijne ontwikkeling zoo veel geld wordt ten koste gelegd, — en te zorgen voor zijne ontwikkeling in den allernuutsten zin van het woord.

Koloniaal onderwijs en de fransche hoofdstad.

Daar, waar in Nederland, niettegenstaande in de laatste tijden ook de nederlandsche pers tracht het hare bij te brengen om de belangstelling in de kolonie bij ons volk te verhoogen, nog — het werd al eenige malen in dit blad betoogd — zeer weinig op onderwijsgebied gewerkt wordt, om het doel te bereiken, is men in Frankrijk druk in de weer om langs dien weg de groote massa van het volk te bereiken en dit geschikt te maken voor de rol, die het op koloniaal gebied behoort te vervullen.

Dat de ville lumière, Parijs, ook in dit opzicht niet achter blijft om het noodige licht te ontkeden blijkt uit een, in zijn zitting van den 19en dezer door den Generaal Raad van Parijs genomen beslissing. Het lid Hénaffe had de volgende motie voorgesteld: „De Generale Raad overweegt, dat aan alle scholen in het stadsgebied, waar reeds aanvullings- en hooger onderwijs wordt gegeven, leercursussen in koloniale aardrijkskunde zullen worden in het leven geroepen.”

Deze motie werd aangenomen evenals het voorstel van de 5e commissie uit dien Raad, om de wensche lijkheid uit te spreken, dat een school voor praktisch koloniaal onderricht in het Seine-departement worde in het leven geroepen. Uit het, door het lid der commissie Squéville uitgebrachte verslag, valt op te maken, dat het niet in de bedoeling ligt om naast de koloniale school aan de Avenue de l'Observatoire te Parijs — waar aanstaande koloniale bestuursambtenaren hun opleiding ontvangen — en de nationale hoogeschool voor koloniaal landbouw-onderricht te Nogent sur Marine, te of in de nabijheid der hoofdstad een derde inrichting te creëren, maar gebruik te maken van eene, te Joinville-le-Pont reeds bestaande inrichting en deze, door het verleen van steun in staat te stellen om, beter dan tot dusverre het geval kon zijn, aan het doel te beantwoorden.

Die inrichting, le Parangon geheeten en voorgestaan door Dr. Rousseau, stelt zich n.l. ten doel om aan be- gaafde jongelieden uit de burger- en werkende klassen de noodige voorbereiding te verschaffen om zich in de overzeesche bezittingen van het rijk te kunnen vestigen, hetzij als handels-geëmployeerden, hetzij voor eigen rekening of in dienst van groote ondernemingen in den landbouw aldaar.

Le Parangon wordt nu reeds door de stad Parijs gesteund door de instelling ten deren laste van drie halve beurzen aan die school. De bedoeling der 5e commissie is, dat het aantal beurzen voor rekening der hoofdstad uitgebreid worde, wat door den heer Squéville als volgt gemotiveerd werd:

Het onderwijs aan die inrichting is hoofdzakelijk bestemd voor jongelieden, afkomstig uit huisgezinnen met beperkte middelen. Wie zal dan de kosten voor hun koloniale opleiding betalen? Le Parangon en overeen- komstige instellingen zullen bezwaarlijk betalende leer- lingen trekken. Het ligt wellicht op den weg van den staat en van de Generale Raden om (door de instelling van beurzen) aan die scholen de noodige leerlingen toe te voeren. Nu het den werkenden klassen in het moeder- land al meer en meer benauid begint te worden, nu zoo veel intellect en zooveel handen in Frankrijk slechts onvoldoend emploi vinden, komt het mij een plicht der republikeinse democratie voor, om een zoo groot mogelijk aantal kinderen, door stelselmatig en passend onderricht, over de koloniën in te lichten of voor het leven in de koloniën voor te bereiden.”

Van vreemde Koloniën.

Arbeid der inboorlingen in de koloniën.

Aan hetgeen de rapporteur over het koloniaal budget voor 1904 in den franschen Senaat, Saint-Germain, omtrent dit onderwerp opmerkte, ontleenen wij het volgende: „Onder de koloniale vraagstukken is er geen zoo moeilijik op te lossen als die van den arbeid, en zijne studie is in alle tijden en in alle landen het voorwerp van voortdurende zorg der besturen geweest. Men kwam er toe, hier om de rechten van den inboorling op te offeren aan het belang van den kolonist, daar om de rechten der inlanders te overdrijven en daardoor alle kolonisatie onmogelijk te maken.

In europeesche landen heeft elk veld zijn eigenaar, hier is de arbeid voorwaarde van het bestaan. Dat is in de keerkeringen zoo niet het geval. De zorg voor be- huizing, verwarming en kleeding bestaat er niet of is tot een minimum beperkt. Enkele cultures, waaraan zoo goed als geen zorg behoort te worden besteed, zijn voldoende om het bestaan van den inboorling te verzekeren, alles leidt hem tot een zorgeloos leven. Onder de afrikaansche volkeren vooral kent de man geen andere bezigheden dan de jacht en het oorlogvoeren; op de vrouw rust de taak om het veld te bebouwen.... De eerste meesters van het land hebben den toestand zoo wel begrepen, dat zij den gedwongen arbeid, de slavernij invoerden, waarbij evenwel een ware band tus- schen meester en dienaar bestond....

De afschaffing der slavernij, zooals die zonder eenigen overgang werd gedeceeteerd, is een onvoorzichtige maatregel geweest. . . . Moet men daarom een stap terug doen en terugkeeren tot den ouden toestand? Neen het werk der emancipatie is nu eenmaal volbracht; het zou onmogelijk en onbillijk zijn den voormaligen staat van zaken te herstellen. . . . Wanneer wij de vrijheid voor allen menschen, willen wij evenzeer dat zij, wie wij haar willen schenken, die vrijheid weten te apprecieeren. Het welzijn is wel zoo nuttig als de vrijheid, en om tot welzijn te geraken, moet men den arbeid kennen. Moet men nu het stelsel van vrijen arbeid aanvaarden? Mijn collega in de Kamer van afgevaardigden, de heer Dubief, komt in zijn verslag tot die conclusie . . . en indien nu ook al aan de goede trouw van den rapporteur niet wordt getwijfeld, heeft men het moeten betreuren, dat hij onvoldoende of slecht was ingelicht. De heer Dubief had ongelijk door zich op een zuiver theoretisch standpunt te plaatsen en geen rekening te houden met de geaardheid der volkeren, waarmede wij in de koloniën in aanraking komen. De heer Dubief zou bijna geneigd zijn om in de koloniën het, in Frankrijk geldende huur- en werkcontract toe te passen. Dat zou zijn alles aan den inboorling toe te staan, alles aan den Europeaan te weigeren. Ziedaar de ware oplossing: gereglementeerde en geen vrije arbeid. Voor een wild of half beschaaft volk, bestaat vrijheid in een enkel recht: dat om niets te doen. Vrijheid laat zich niet afkondigen; men zal er de weldaden slechts van weten te waardeeren, wanneer men haar heeft begrepen, haar heeft verdiend. Waartoe al die veroveringen, al die expeditiën, waartoe die opofferingen van menschenlevens, wanneer wij niet in staat zijn om datgene te exploiteeren, wat wij zoo duur hebben gekocht. Zullen wij ons door sentimentaliteit laten ophouden? Wij hebben geweld gebruikt; wij hebben tot zekere hoogte het recht om dwang uit te oefenen, en de vlucht van het grooter Frankrijk worde niet opgehouden door de erfelijke luiheid van een ras. Dat men toch niet door een wetgeving, waar- bij te groote zachtmoedigheid, om niet van zwakheid te spreken, voorziet, onder voorwendsel, dat men niemand aan den kant van den weg wil achterlaten, de beschaving tegenhouden, die den weg van den vooruitgang wijst.... De neger moet aan bijzondere voorschriften worden onderworpen, welke verband houden met zijne verstandelijke vermogens en den graad van ontwikkeling van zijn ras.... De ontwikkeling van het kleine grondbezit is het beste middel om den inboorling het genot van den arbeid te doen begrijpen en hem geleidelijk tot de vrijheid te brengen. Maar het zou niet verstandig wezen om door middel van een enkele wet eenzelfde toestand voor alle koloniën in het leven te roepen. . . . Onzes inziens zal het in elke kolonie aan den gouverneur, voor- gelicht door bevoegde en onafhankelijke raden, moeten worden overgelaten om de betrekkingen vast te stellen, die tusschen het kapitaal en den arbeid moeten bestaan.”

Zooals reeds hiervoren bleek, was de senator voor Oran in Algiers, Saint Germain, het omtrent dit onderwerp volstrekt niet eens met den afgevaardigde Dubief, die 364 pagina's met zijn verslag vulde en daarmee het record van zijn collega Le Myre de Vilers sloeg, die in 1901 288 bladzijden noodig had, terwijl de tegenwoordige minister, Doumergue, in 1899 en 1900 met resp. 76 en 72 pagina's meende te mogen volstaan.

De heer Dubief heeft met zijn rapport, dat in Engeland nog al opgang maakte en door hem zelf voor eigen rekening zal worden uitgegeven, weinig succes behaald in toonaangevende fransche koloniale kringen, waar men al meer en meer begint te twijfelen aan het nut der superhumaniteit, waardoor men de inboorlingen niet tot menschen maar tot kiesvee tracht te maken, dat zich, van zijn rechten bewust, wraakzuchtig van het nakomen zijner verplichtingen onthoudt. Het standpunt van den heer Dubief is. — als de inboorling niet werken wil, laat 'm dan niet werken — dat ook in nuchter-denkend Nederland meer aanhangers vindt, dan men wel zou denken en ten eenenmale in strijd is met de, volgens moderne begrippen aan koloniale mogendheden toebedeelde rol van leidsrouw, wordt door Raoul Ponchon in de Courrier Français als volgt gehekeld:

Dormez, bons nègres, dormeurs  
Dormez un jour et dormez deux jours  
Dormez sans cesse et dormez toujours  
Votre sommeil loin de nos rumeurs.  
Continuez chers anthropophages,  
Pendant que vous dormez de la sorte  
Votre appétit devient chose morte  
Nous évitons vos festins sauvages.

Autant dormir comme un loir fiéffé  
Que s'agiter et si vainement  
Sous l'inexorable firmament,  
Autant dormir qu'aller au café.

Congo-staat. Steeds groter wordt het aantal der Engelschen zelve, die de aanvallen veroordeelen, welke de Congo-staat van engelsche zijde had te verduren. In het weekblad To Day verscheen een artikel van de hand van zekeren John Henderson, die den Congo tot omstreeks 1000 kilometers van de monding is opgevaaren en erkerk veel te hebben opgemerkt, dat hem pijnlijk trof, maar met betrekking tot het rapport van consul Casement b. v. opmerkt, dat men daaruit alleen juiste gevolgtrekkingen kan maken, wanneer die heer er toe mocht besluiten om ook betreffende Portugeesch Congo, Duitsch West-Afrika, en het engelsch Nigeria en de Goudkust verslagen te geven, die de juiste toestanden in die koloniën zouden wêergeven.

Het schijnt intusschen, dat het engelsch geschreeuw en geschetter toch aan de overzijde van het Kanaal zeer gewaardeerde resultaten zal opleveren. De heer Alfred Jones, voorzitter der Kamer van Koophandel te Liverpool heeft, onlangs van een bezoek aan Koning Leopold teruggekeerd, meêgedeeld, dat verschillende concessiën aan engelsche maatschappijen in het gebied van den Congo-staat zouden worden verleend.

In den staat zelf is men intusschen ook al aan het hervormen gegaan en werd bij besluit van den 10den November ll. een nieuw voorschrift op de directe en persoonlijke belastingen afgekondigd, ter vervanging van de bestaande voorschriften, die in 1893 door den heer Cattier in zijn Droit et administration de l'Etat Indépendant du Congo waren afgekeurd op grond dat: 1. de grondslag der belasting niet was vastgesteld, zoodat de inboorlingen geheel aan de genade der ambte- naren waren overgeleverd, die hun belastingen konden opleggen, zonder rekening te houden met hun kunnen; 2. het grondbeginsel der gelijkheid van allen voor de belasting niet was erkend; 3. geen voorschrift was uitgevaardigd met betrekking tot de maatregelen, welke ten opzichte van onwillige belasting-schuldigen behoorden te worden getroffen, zoodat het aan districtcommissarissen vrij stond om onmiddellijk gebruik te maken van geweld zonder het in acht nemen van eenige formaliteit en zonder verplichting hunnerzijds om het eerst met zachtheid en overreding te beproeven. De heer Cattier begroet nu in Le Mouvement Géographique de nieuwe voorschriften met vreugde, omdat daardoor tegemoet wordt gekomen aan de door hem geopperde bezwaren tegen het oude regime.

Volgens het nieuwe stelsel zijn alle inboorlingen aan de belasting onderworpen, welke bestaat in het leveren van arbeid aan den staat, gedurende hoogstens 40 uren in de maand. Het voorschrift maakt geen onderscheid tusschen mannen of vrouwen, doch noemt alle inboorlingen, die volwassen en valide zijn, als belastingplichtigen. Uitzondering wordt alleen gemaakt: a. ten opzichte van inlandsche arbeiders op de posten, zendingstations, aan de havens, de spoorwegen en eenige openbare of particuliere onderneming, mits hun verband overeenkomstig de bepalingen betreffende het in dienst nemen van inboorlingen is opgemaakt. Deze uitzondering wordt van inlanders, in dienst van particuliere werkgevers, aangaat gewettigd door de bepaling, dat elke werkgever, die inlanders in zijn dienst heeft, daarvoor 10 of 5 franken per hoofd belasting moet betalen; b. voor inlanders die caoutchouc zamelen in de streken, waarvan de staat bij besluit van 30 October 1892 de exploitatie aan particulieren heeft overgelaten. Deze inboorlingen zijn verplicht een gedeelte van den oogst, het een vijfde niet te boven gaande, aan den staat af te staan.

De districts-commissarissen kunnen verlangen, dat de inboorlingen de belasting niet in arbeid, maar in natura opbrengen, waartoe in de door hen op te maken lijsten wordt aangegeven de hoeveelheid voortbrengselen, die overeenkomt met den verschuldigde arbeid. Daarbij wordt rekening gehouden met de meerdere of mindere gemakkelijheid van het inzamelen der producten. Van de inboorlingen van een dorp, dat in de onmiddellijke nabijheid van rijke bosschen is gelegen, wordt meer verlangd dan van lieiden, die daarvoor een heel eind weegs moeten gaan, en zoo meer.

Van hun kant kunnen de inboorlingen zich, zoo ze dat willen, eveneens van hunne verplichtingen kwijten door een zeker deel der voortbrengselen van landbouw of nijverheid aan den staat af te staan. Wordt de belasting in arbeid opgebracht, dan wordt hiervoor toch betaling ontvangen, welke niet geringer mag zijn, dan het gewone loon, dat een arbeider ter plaats verdient. De leveringen van producten, in stede van den verplichten arbeid, kunnen individueel of collectief plaats hebben. In sommige gevallen kunnen de, met de inning belaste agenten, in beginsel de postcommandanten, de belasting groeps- of dorpswijze innen, indien daartoe het verzoek wordt gedaan. In die gevallen zijn de in- landsche hoofden de tusschenpersonen voor het binnen brengen van het verschuldigde. Tegen onwillige inlandsche belasting-schuldigen wordt in algemeene trekken op dezelfde wijze tewerk gegaan, als ten opzichte van niet-inboorlingen, die in dezelfde conditiën verkeeren, met dien verstande evenwel, dat de eersten dan tot werken gedwongen worden.

Katoenindustrie in Engelsch-Indië. Niet-tegenstaande het den fabrikanten van Lancashire zoo gemakkelijk mogelijk wordt gemaakt om hun katoentjes langs Indus en Ganges aan de markt te brengen, maakt in dat katoen-produceerend land, dat tot groote ergernis der engelsche industrieelen maar niet begrijpen kan, waarom het 'truwie materiaal niet ook bewerken zou, de katoenijverheid nog al vorderingen. In stede van de 62 spinnerijen met 15000 getouwen, die men er in 1882 vond, waren er in het begin van dat jaar meer dan 200 met 44000 getouwen, waarvan men alleen in de provincie Bombay 141 met ruim 30000 getouwen vond. Tengevolge van de op de uitvoerproducten der nijverheid geleden verliezen zijn de bombaaysche spinnerijen er toe gekomen om meer aandacht te schenken aan het weven van goederen voor binnenlandsch gebruik. Er wordt veel meer inlandsch fabriek in Indië zelf aan de markt gebracht dan uitgevoerd. Toch begint het engelsch- indisch fabriek reeds in Oost-Afrika, Turkije en elders met het, van andere landen afkomstig fabriek te con- curreeren.

Van de engelsch-indische katoenindustrie kan getuigd worden, dat zij tegen de verdrinking in gegroeid is en dus het meest doorslaande bewijs van levensvatbaarheid heeft geleverd, wat eene groote geruststelling moet wezen voor de 4 miljoen menschen, die ginds daarin een bestaan vinden.

Britsch Guyana. De gouverneur dezer kolonie, sir J. A. Swettenham, is onlangs, naar het voorbeeld der beruchte spaansche veroveraars, in gezelschap van den bisschop van Guyana, doch zonder een heirmacht van soldaten en bloedhonden, op reis getogen om eens een kijkje te nemen in het binnenland der door hem be- stuurde kolonie. De heeren hebben voor drie maanden aan provisie medegenomen en dachten niet voor Januari te Georgetown terug te zijn. Het doel van den tocht was niet bekend, maar Reuters agent vermoedde, dat deze verband hield met den wensch van den gouverneur om het binnenland tot ontwikkeling te brengen. Een spoorweg naar de grens van Brazilië zou van groot nut voor de kolonie zijn en uitgestrekte savannahs binnen het bereik van 't verkeer brengen, waar nu reeds met succes vee- teelt op groote schaal door een paar Engelschen wordt beoefend, die nu hun bestees in Brazilië aan den man moeten brengen. Bisschop Parry maakt van deze ge- legenheid gebruik om eens te kijken, hoe zijn in de diepste diepten van het binnenland her en der verspreide schapen of adspirant-schapen onder de inheemsche stammen het maken.

De Engelsen zelve, die de aanvallen veroordeelen, welke de Congo-staat van engelsche zijde had te verduren. In het weekblad To Day verscheen een artikel van de hand van zekeren John Henderson, die den Congo tot omstreeks 1000 kilometers van de monding is opgevaaren en erkerk veel te hebben opgemerkt, dat hem pijnlijk trof, maar met betrekking tot het rapport van consul Casement b. v. opmerkt, dat men daaruit alleen juiste gevolgtrekkingen kan maken, wanneer die heer er toe mocht besluiten om ook betreffende Portugeesch Congo, Duitsch West-Afrika, en het engelsch Nigeria en de Goudkust verslagen te geven, die de juiste toestanden in die koloniën zouden wêergeven.

Het schijnt intusschen, dat het engelsch geschreeuw en geschetter toch aan de overzijde van het Kanaal zeer gewaardeerde resultaten zal opleveren. De heer Alfred Jones, voorzitter der Kamer van Koophandel te Liverpool heeft, onlangs van een bezoek aan Koning Leopold teruggekeerd, meêgedeeld, dat verschillende concessiën aan engelsche maatschappijen in het gebied van den Congo-staat zouden worden verleend.

In den staat zelf is men intusschen ook al aan het hervormen gegaan en werd bij besluit van den 10den November ll. een nieuw voorschrift op de directe en persoonlijke belastingen afgekondigd, ter vervanging van de bestaande voorschriften, die in 1893 door den heer Cattier in zijn Droit et administration de l'Etat Indépendant du Congo waren afgekeurd op grond dat: 1. de grondslag der belasting niet was vastgesteld, zoodat de inboorlingen geheel aan de genade der ambte- naren waren overgeleverd, die hun belastingen konden opleggen, zonder rekening te houden met hun kunnen; 2. het grondbeginsel der gelijkheid van allen voor de belasting niet was erkend; 3. geen voorschrift was uitgevaardigd met betrekking tot de maatregelen, welke ten opzichte van onwillige belasting-schuldigen behoorden te worden getroffen, zoodat het aan districtcommissarissen vrij stond om onmiddellijk gebruik te maken van geweld zonder het in acht nemen van eenige formaliteit en zonder verplichting hunnerzijds om het eerst met zachtheid en overreding te beproeven. De heer Cattier begroet nu in Le Mouvement Géographique de nieuwe voorschriften met vreugde, omdat daardoor tegemoet wordt gekomen aan de door hem geopperde bezwaren tegen het oude regime.

Volgens het nieuwe stelsel zijn alle inboorlingen aan de belasting onderworpen, welke bestaat in het leveren van arbeid aan den staat, gedurende hoogstens 40 uren in de maand. Het voorschrift maakt geen onderscheid tusschen mannen of vrouwen, doch noemt alle inboorlingen, die volwassen en valide zijn, als belastingplichtigen. Uitzondering wordt alleen gemaakt: a. ten opzichte van inlandsche arbeiders op de posten, zendingstations, aan de havens, de spoorwegen en eenige openbare of particuliere onderneming, mits hun verband overeenkomstig de bepalingen betreffende het in dienst nemen van inboorlingen is opgemaakt. Deze uitzondering wordt van inlanders, in dienst van particuliere werkgevers, aangaat gewettigd door de bepaling, dat elke werkgever, die inlanders in zijn dienst heeft, daarvoor 10 of 5 franken per hoofd belasting moet betalen; b. voor inlanders die caoutchouc zamelen in de streken, waarvan de staat bij besluit van 30 October 1892 de exploitatie aan particulieren heeft overgelaten. Deze inboorlingen zijn verplicht een gedeelte van den oogst, het een vijfde niet te boven gaande, aan den staat af te staan.

De districts-commissarissen kunnen verlangen, dat de inboorlingen de belasting niet in arbeid, maar in natura opbrengen, waartoe in de door hen op te maken lijsten wordt aangegeven de hoeveelheid voortbrengselen, die overeenkomt met den verschuldigde arbeid. Daarbij wordt rekening gehouden met de meerdere of mindere gemakkelijheid van het inzamelen der producten. Van de inboorlingen van een dorp, dat in de onmiddellijke nabijheid van rijke bosschen is gelegen, wordt meer verlangd dan van lieiden, die daarvoor een heel eind weegs moeten gaan, en zoo meer.

Van hun kant kunnen de inboorlingen zich, zoo ze dat willen, eveneens van hunne verplichtingen kwijten door een zeker deel der voortbrengselen van landbouw of nijverheid aan den staat af te staan. Wordt de belasting in arbeid opgebracht, dan wordt hiervoor toch betaling ontvangen, welke niet geringer mag zijn, dan het gewone loon, dat een arbeider ter plaats verdient. De leveringen van producten, in stede van den verplichten arbeid, kunnen individueel of collectief plaats hebben. In sommige gevallen kunnen de, met de inning belaste agenten, in beginsel de postcommandanten, de belasting groeps- of dorpswijze innen, indien daartoe het verzoek wordt gedaan. In die gevallen zijn de in- landsche hoofden de tusschenpersonen voor het binnen brengen van het verschuldigde. Tegen onwillige inlandsche belasting-schuldigen wordt in algemeene trekken op dezelfde wijze tewerk gegaan, als ten opzichte van niet-inboorlingen, die in dezelfde conditiën verkeeren, met dien verstande evenwel, dat de eersten dan tot werken gedwongen worden.

Katoenindustrie in Engelsch-Indië. Niet-tegenstaande het den fabrikanten van Lancashire zoo gemakkelijk mogelijk wordt gemaakt om hun katoentjes langs Indus en Ganges aan de markt te brengen, maakt in dat katoen-produceerend land, dat tot groote ergernis der engelsche industrieelen maar niet begrijpen kan, waarom het 'truwie materiaal niet ook bewerken zou, de katoenijverheid nog al vorderingen. In stede van de 62 spinnerijen met 15000 getouwen, die men er in 1882 vond, waren er in het begin van dat jaar meer dan 200 met 44000 getouwen, waarvan men alleen in de provincie Bombay 141 met ruim 30000 getouwen vond. Tengevolge van de op de uitvoerproducten der nijverheid geleden verliezen zijn de bombaaysche spinnerijen er toe gekomen om meer aandacht te schenken aan het weven van goederen voor binnenlandsch gebruik. Er wordt veel meer inlandsch fabriek in Indië zelf aan de markt gebracht dan uitgevoerd. Toch begint het engelsch- indisch fabriek reeds in Oost-Afrika, Turkije en elders met het, van andere landen afkomstig fabriek te con- curreeren.

Van de engelsch-indische katoenindustrie kan getuigd worden, dat zij tegen de verdrinking in gegroeid is en dus het meest doorslaande bewijs van levensvatbaarheid heeft geleverd, wat eene groote geruststelling moet wezen voor de 4 miljoen menschen, die ginds daarin een bestaan vinden.

Britsch Guyana. De gouverneur dezer kolonie, sir J. A. Swettenham, is onlangs, naar het voorbeeld der beruchte spaansche veroveraars, in gezelschap van den bisschop van Guyana, doch zonder een heirmacht van soldaten en bloedhonden, op reis getogen om eens een kijkje te nemen in het binnenland der door hem be- stuurde kolonie. De heeren hebben voor drie maanden aan provisie medegenomen en dachten niet voor Januari te Georgetown terug te zijn. Het doel van den tocht was niet bekend, maar Reuters agent vermoedde, dat deze verband hield met den wensch van den gouverneur om het binnenland tot ontwikkeling te brengen. Een spoorweg naar de grens van Brazilië zou van groot nut voor de kolonie zijn en uitgestrekte savannahs binnen het bereik van 't verkeer brengen, waar nu reeds met succes vee- teelt op groote schaal door een paar Engelschen wordt beoefend, die nu hun bestees in Brazilië aan den man moeten brengen. Bisschop Parry maakt van deze ge- legenheid gebruik om eens te kijken, hoe zijn in de diepste diepten van het binnenland her en der verspreide schapen of adspirant-schapen onder de inheemsche stammen het maken.

De Engelsen zelve, die de aanvallen veroordeelen, welke de Congo-staat van engelsche zijde had te verduren. In het weekblad To Day verscheen een artikel van de hand van zekeren John Henderson, die den Congo tot omstreeks 1000 kilometers van de monding is opgevaaren en erkerk veel te hebben opgemerkt, dat hem pijnlijk trof, maar met betrekking tot het rapport van consul Casement b. v. opmerkt, dat men daaruit alleen juiste gevolgtrekkingen kan maken, wanneer die heer er toe mocht besluiten om ook betreffende Portugeesch Congo, Duitsch West-Afrika, en het engelsch Nigeria en de Goudkust verslagen te geven, die de juiste toestanden in die koloniën zouden wêergeven.

Het schijnt intusschen, dat het engelsch geschreeuw en geschetter toch aan de overzijde van het Kanaal zeer gewaardeerde resultaten zal opleveren. De heer Alfred Jones, voorzitter der Kamer van Koophandel te Liverpool heeft, onlangs van een bezoek aan Koning Leopold teruggekeerd, meêgedeeld, dat verschillende concessiën aan engelsche maatschappijen in het gebied van den Congo-staat zouden worden verleend.

In den staat zelf is men intusschen ook al aan het hervormen gegaan en werd bij besluit van den 10den November ll. een nieuw voorschrift op de directe en persoonlijke belastingen afgekondigd, ter vervanging van de bestaande voorschriften, die in 1893 door den heer Cattier in zijn Droit et administration de l'Etat Indépendant du Congo waren afgekeurd op grond dat: 1. de grondslag der belasting niet was vastgesteld, zoodat de inboorlingen geheel aan de genade der ambte- naren waren overgeleverd, die hun belastingen konden opleggen, zonder rekening te houden met hun kunnen; 2. het grondbeginsel der gelijkheid van allen voor de belasting niet was erkend; 3. geen voorschrift was uitgevaardigd met betrekking tot de maatregelen, welke ten opzichte van onwillige belasting-schuldigen behoorden te worden getroffen, zoodat het aan districtcommissarissen vrij stond om onmiddellijk gebruik te maken van geweld zonder het in acht nemen van eenige formaliteit en zonder verplichting hunnerzijds om het eerst met zachtheid en overreding te beproeven. De heer Cattier begroet nu in Le Mouvement Géographique de nieuwe voorschriften met vreugde, omdat daardoor tegemoet wordt gekomen aan de door hem geopperde bezwaren tegen het oude regime.

dat men het lijvige boek van 329 bladzijden, kan koopen voor f 2.90, gebonden f 3.50. De schrijver is Indiër van geboorte en heeft veel en belangstellend omgegaan met den Inlander ook van de binnenlanden van Java, waardoor hij diens gewoonten en toestanden uitnemend kent. De lezers van ons Weekblad weten best, wie de heer Stoll is, want enkele malen hebben wij, omdat ze ons zoo treffend en juist voorkwamen, de door hem in de Locomotief geschreven stukken overgenomen. Aange- moedigd door een paar recensies uit Nederland, heeft hij een twintigtal diër opstellen uit het te Semarang ver- schijnende blad saamgevoegd en er een lees- en studie- boek van gemaakt voor de vele Nederlanders, die de toestanden op Java nog zoo weinig kennen en waarvan het getal, dat er gaarne meer van weten wil, gelukkig met den dag toeneemt. In publieke bibliotheken en leesgezelschappen mag het werk van den heer S. dan ook zeker niet ontbreken.

Ter bespreking ontvingen wij ook nog: **Javaansche en Maleische fabelen en legenden door T. J. Besemer**, een geïllustreerd werk uitgegeven door Cohen Zonen te Amsterdam.

Deze fabelen en legenden zijn voor het grootste deel vertaald uit de Sérat Kantjil (Het boek van den Kantjil), dat in 1878 door dr. Palmer van den Broek in Javaansche dichtmaat werd uitgegeven, uit een Javaansch wajang-verhaal en uit „de geschiedenis van den wijzen papegaa”. Vooral de dierenfabelen hebben wij met groot genot gelezen. Duidelijk toonen ze aan, zooals de schrijver dit dan trouwens ook in de, het boek besluitende aanteekening opmerkt, dat ze, hoewel van zuiver Indonesischen oorsprong, dezelfde grondgedachten bevatten als de fabelen van Achter- en Voor-Indië, van Griekenland en van Westelijk-Europa; de reden hiervan zoeken wij in de ge- meenschappelijke afstamming der bewoners van de oude Ariërs. In dezelfde aanteekeningen komt een goede beschrijving voor van het Javaansch tooneel (de wajang) terwijl van het Papegaaien-boek wordt gezegd, dat het van Perzischen oorsprong is. De Maleische tekst is daarom toch geen vertaling, maar wel heeft blijkbaar het Perzische boek den Maleischen verteller tot grondslag gediend. De in 't Hollandsch vertaalde fabelen laten zich ge- zellig lezen, ze zijn onderhoudend en leerrijk van inhoud. Het boek is zeer goed gedrukt, maar de illustraties zijn daarmee niet in evenredigheid.

Op nieuw is een boek verschenen dat dienen moet, om aan Maleisch kinnenden Inlanders het leeren van het Nederlands gemakkelijk te maken. Het draagt tot titel **Groeie Bahasa Belanda** is geschreven door R. Akkerman (zendeling-leeraar), en is uitgegeven bij G. Hovens Grève te Steenwijk. De prijs is f 2.20. Deze handleiding, die 240 bladzijden bevat lijkt ons practisch ingericht voor alle eenigzins ontwikkelden, al zegt de schrijver ook, dat zijn oog minder was gericht op Inlandsche schoolkinderen, dan wel op aanstaande Voorgangers der Inlandsche Christengemeenten. Ook zijn wij het geheel met hem eens, dat door zijne woordenlijsten en eene reeks opstellen, met de er bij- gevoegde vertalingen het werkje zeer goed kan dienen voor Nederlanders, die al wat Maleisch kennen en zuivere kennis van woorden en van gemakkelijk te vertalen zinnen, willen verrijken. In de voorrede bedankt de schrijver Dr. Ph. S. van Ronkel te Weltevreden, die hem nuttige aanwijzingen gaf en beveelt zich verder aan voor welgemeende op- en aanmerkingen van belangstellenden.

**Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.** Indisch Genootschap. Vergadering van 17 Nov. 1903. De stand van het irrigatie-vraagstuk der Solovallei. Voordracht (met discussie) van den heer R. A. van Sandick (met kaartjes). Maatschappij ter bevordering van het Natuurk. Onderzoek der Ned. Koloniën. Bulletin No. 47. Verslagen van de Nieuw-Guinea-expeditie onder leiding van Prof. Dr. A. Wichmann (met kaartje). De Indische Mercur. 22 Dec. 1903. No. 51. A. H. Berkhout: De Paracoutchoucboom in Azië. — v. G.: Op stropen kappen van kina. — Soekaboemische Landbouwvereniging. — Verslagen van Maatschappijen, enz.

Idem, 29 December 1903, No. 52. De opiumculturen in Ned-Indië, een nieuwe bron van inkomsten. — Caoutchouc-cultuur op Sumatra's Oostkust. — Over tabaksonderzoek voor Deli, door Dr. A. van Bijlert. — Het emigreeren van de Chineezen (vervolg). — Curaçao Aloë door L. van Itallie. — M. Gr.: Giftuit- wasemingen door planten. — De toevoeging van anti- septische stoffen aan voedingsmiddelen — Kederische Landbouw-Vereeniging. — S. Kalf: Eene suikerhistorie II (Uit de oude doos). — Verslagen van Maatschappijen, enz.

Maandbericht van het Nederl. Zendel. genootschap. Jan. 1904. De zegen der Zending. — S. Luinburg: Verslag van den werkkring Paree-redja over 1902. — Posso. 16 Af- beeldingen met Beschrijving. — Nederl. Zendingjaar- boekje, jaarg. 1904, enz.

**Verzending O.-I. Mail.** VOOR DEN HAAG.

Amsterdam, Nederl.,	1 Jan.	15 Jan.	11.30 'sav.
Rotterdam, Lloyd,	8 Jan.	22 Jan.	11.30 'sav.
Genoa, Nederland,	12 Jan.		9.15 'sav.
(Suppletore verzending den dag volgende op den aan- gegeven maildag te 5.5 's morgens.)			
Marseille, Lloyd,	5 Jan.	19 Jan.	7.45 vm.
Marseille, Fr. dienst,	9 Jan.	23 Jan.	7.45 vm.
Brindisi, Eng. dienst,	1 Jan.	15 Jan.	7.—mid.
Napels, Duits. dienst,	4 Jan.	18 Jan.	9.45 'sav.
Via Marseille: Suppletore verzending van brieven, brief- kaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.			
Via Napels: Suppletore verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.			

MAIL SURINAME.				
St Nazaire, Fr.,		8 Jan.	7.45 via.	
Amsterdam, Nederl.,		14 Jan.	11.20 'sav.	
Southampton, Eng.,		5 Jan.	19 Jan.	11.30 'sav

MAIL CURAÇAO.			
Via Genoa den 2n van elke maand, alleen op verzoek. Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 'sav. via Southampton en Queenstown en New-York.			
MAIL CONGO.			
Antwerpen den 15n en laatsten van elke maand 7.20 'sav. Lissabou den 8n en den 18n van elke maand 8.19 ..			

MAIL CANARISCHE EILANDEN. (Tenoriffa.)			
Southampton. Elken Vrijdag 7.20 'sav.			
Liverpool. Elken Maandag 7.20 'sav.			

Boekaankondiging.

Bij de firma J. H. de Bussy te Amsterdam verscheen de zestiende jaargang van het zoo bekende en zoo zeer gewaardeerde **Handboek voor Cultuur en Handelsondernemingen in Ned-Indië**. De nieuwe jaargang heeft omstreeks 1200 bladzijden en bevat dus verscheidene uitbreidingen en aanvullingen.

Te Haarlem bij H. D. Tjeenk Willink en Zoon werd onder den titel **Uit de dagen der Compagnie** uitgegeven eene verzameling geschiedkundige schetsen door Mr. N. P. van den Berg, geschreven tijdens zijn vroeger veeljarig verblijf te Batavia en voor het meerendeel geplaatst in het **Tijdschrift voor Indische Taal- Land- en Volkskunde** van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, waarvan de heer v. d. B. geruimen tijd bestuurslid, het laatst voorzitter was.

Aan hen, die N. P. v. d. B.'s talent van beschrijven en schetsen kennen, behoeven wij dit in fraaie vorm verschenen boek niet aan te bevelen. Het was een gelukkig denkbeeld om al die opstellen, die slechts in beperkten kring bekend zijn, samen te brengen en zoodoende, aan ieder in Nederland de gelegenheid te geven, aan de hand van den bekwaam auteur, een kijkje te nemen in het politiek en huishoudelijk leven onzer voorzaten in den Compagnie-tijd.

Eene andere verzameling van reeds uitgegeven op- stellen zijn de **Kiekiejs op Java**, door G. Stoll in een zeer eenvoudige, maar praktisch, kleed gestoken, door Blankwaardt en Schoonhoven in den Haag, wat maakt,



ADVERTENTIE.

**P. Happel Jr.**

CUISINIER.  
v. Kinsbergenstraat 85d,  
DEN HAAG.

Uitzending van Diners.  
Koude en warme Schotels.

**Eduard Pelger,**

MAGAZIJN VAN  
HEERENHOEDEN en PELTERIJEN  
Prinsestraat 39,  
's-GRAVENHAGE.

Fournisseurs de la Cour.

**KOK & ZONN,**

Tailleurs,  
VEENESTRAAT 39,  
La Haye.

Maison recommandée  
pour costumes „Genre Tailleur“  
pour Dames.

**A. SCHARENBERG,**

Hofleverancier.



GROOTSTE KEUZE  
Thee- en Presenteerbladen,  
THEESERVIEZEN,  
Koffiestelletjes, Bouilloirs,  
enz. enz., enz.  
's-Gravenhage, Hoogstraat 15

**Th. A. A. SIMONIS**

34 GROENMARKT,  
over de Prinsestraat, DEN HAAG.

Desinfectie van Vertrekken  
volgens Prof. Flügge.

STOOMDESINFECTIE  
EN MOTZUIVERING VAN GOEDEREN.  
Machinale Stoomzuivering  
van Bedveeren.  
Wasschen, opmaken en repareren  
van beddegoed.



Corsmit Brossois & C.  
Meubelfabrikant  
DEN HAAG.

Compleete Meubilerung,  
benevens verhuur van Meubilair.  
Voor Benedenhuis p. maand f 15.—  
» Bovenhuis » » 20.—  
» geheel huis » » 40.—  
Bijzondere conditiën voor repatriërenden.  
**18, WAGENSTRAAT 18.**

GIDS  
VOOR

**Repatriërenden,**  
Gratis aanbieding van de Haagsche Uitgevers-Mij,  
„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG“  
Haagpoort 4.

Deze gids wordt in de onderstaande  
hôtels gratis aan de repatriërenden  
aangeboden:

Hôtel des Indes, Batavia.  
Grand Hôtel „Java“ „  
Hôtel „Ort“ „  
„ Du Pavillon, Samarang.  
„ Ketabang-Genteng, Soerabaja.  
„ Simpang, Soerabaja.

Vraag prospectussen voor  
advertentiën.

**CHICAGO WORKS.**

FABRIEK en MAGAZIJN van LUXE KUNSTVOORWERPEN,  
speciaal voor BLOEMEN en PLANTEN.

BLOEMENMAGAZIJN.

Nieuwste, Elegantste en Goedkoopste Kerst- en  
Nieuwjaarsgeschenk in de Metalen Enveloppen inge-  
vuld met levende bloemen.

Verschillende maten. Fijnste kleuren.  
VRAAG PRIJZEN.

**Kerstboom Standaards,**  
vervangen potten en kuipen f 0.65 en f 0.95.

F. E. KOENRAADS, Newtonstraat 310. Den Haag.

**C. HOYNG,**

Den Haag. — Utrecht.

Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvraag toegezonden

**Echt Chineesche Thee,**

speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

**SIEGEL-PIANINO.**

Zie beoordeelingen van binnen- en buitenlandse autoriteiten, Musici en Technici.

HOOFDAGENTSCHAP v. Nederland, Nederl.-Indië, België en Zuid-Afrika,  
EERSTE NEDERL. MAATSCHAPPIJ tot Fabr. en Inv. van  
Muziek-Instrumenten,  
voorh. D. ANSINGH en Co., Zwolle.

**GEBRS. P. H. CAMINADA,**

Hof- en Rijksleveranciers,  
Lange Houtstraat 3.

Specialiteit in  
**TOONEELKIJKERS.**

Ruime keuze. Billijke prijzen.

**OOST en WEST.**

RESTAURANT  
LAAN VAN MEERDERVOORT 195.

Open iederen werkdag van 10 ure v.m. tot 7 ure 's avonds.  
Des Zondags van 12 tot 7 ure n.m.  
Toegang voor leden der Vereeniging en geïntroduceerden.  
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één  
sambal (plat du jour) / 0.80.  
Diné / 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.

BONBOEKJES voor 10 plats du jour f 7.50,  
voor 10 diners f 12.50.

**L. v. d. VELDE.**

Hofstraat 17, Den Haag.

SPECIALITEIT IN  
LUXE KOPERWERK.

Baden, Geijsers en Gasornamenten  
tegen Concureerenden Prijs.

**Nederlandsch Wapenmagazijn**

voorheen S. DE JAGER,  
HAARLEM, Barteljorisstraat 32.

's-GRAVENHAGE. Spui 12.  
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

**Firma A. KOKEE.**

Nieuwe Havenstraat 46.

**UITZENDING VAN DINERS.**  
f 0.80 - f 1.00.

Vele Indische recommandatiën.

Abonneert U op de

**Bintang Hindia.**

Geïllustreerd Tijdschrift voor den Inlander.

Abonnementsprijs f 3.— per jaar bij vooruitbetaling.

Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.

DIT BLAD VERSCHIJNT ELKE VEERTIEN DAGEN.

De Haagsche Uitgevers-Maatschappij.

„HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG“,  
HAAGPOORT 4.

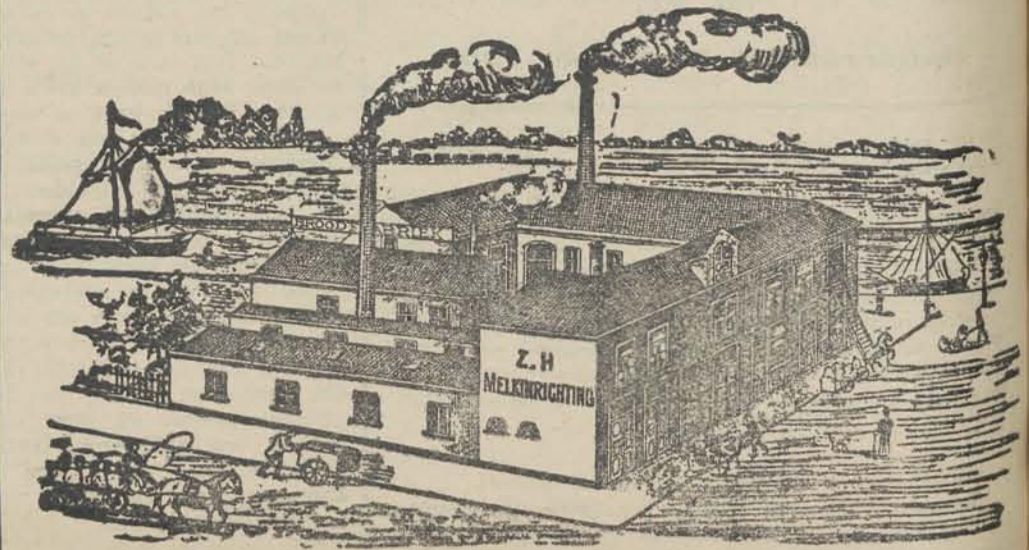
Ieder oud-gast steune door zijn abonnement!

**BRILLANT GASGLOEILICHTKOUSJES**

onovertreffbaar in lichtsterkte.

ENGLBERT-COLINET,

NIEUWE HAVEN 10, Tel. 230. — Filiaal: NOORDEINDE 190a, Tel. 3039.



**De Zuid-Hollandsche Broodfabriek,**

Waldorpstraat b/d Bijswijksche Weg.

heeft haren snellen bloei te danken aan het leveren van heerlijk brood bereid uit de  
ZUIVERSTE GRONDSTOFFEN.

Speciaal adres voor

**Zoet Roggebrood en Bruinbrood.**

In December wordt 15 pCt. uitgekeerd, welk dividend  
gewaarborgd is.

**F. H. BOTHE,**  
21, Veenestraat -- Den Haag.

SPECIALITEIT IN  
GEKLEURDE, ZWARTE en CRÈME STOFFEN.

Nouveauté's voor elk seizoen.

STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN.

BILLIKEPRIJZEN.

**Chaussures Françaises et Americaines**

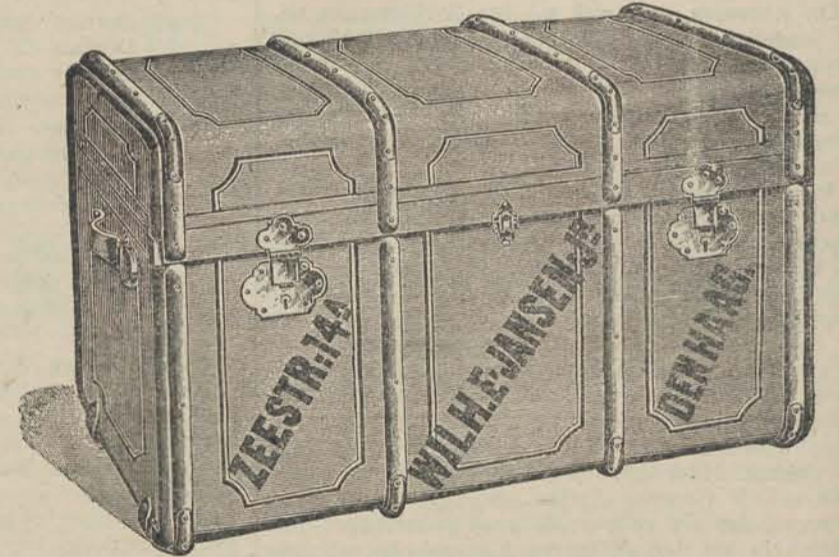
**A. Kogels & Zoon,**

56. Prinsestraat 56. — 's-Gravenhage.

Steeds voorradig:

**SCHOEISEL**

speciaal geschikt voor de tropen.



Stoomvaart-Maatschappij

**„ROTTERDAMSCH LLOYD“**

Maldienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië

in verbinding met de diensten der

Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia
Sindoro *	1904	1904	1904	1904	1904
Salak	9 Jan.	21 Jan.	26 Jan.	15 Febr.	17 Febr.
Lawoe	23	4 Febr.	9 Febr.	29	2 Maart
Ardjoeno	6 Febr.	18 Febr.	23	14 Maart	16
Goentoer *	20	3 Maart	8 Maart	28	30
Merapi	19	31	5 April	11 April	13 April
Gedé	2 April	14 April	19	8 Mei	10 Mei
Oengaran	16	28	8 Mei	22	24

\* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: Ruys & Co., Rotterdam.

De Agenten: Eijkensluysters & Tromp, Anna Paulownastraat 1 d, 's-Hage.

**BROCADES & STHEEMAN. — MEPEL.**

Fabriceeren alle Geomprimeerde Geneesmiddelen,  
Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerkers.  
Geomprimeerde Photo-Artikelen.

CASCARA-PASTILLES } zeer aangename laxermiddelen.

WONDEROLIE-PASTILLES }

INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHIE AANVOER.

LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGERINGEN.

Zie aanbevelingen Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Kortowag  
Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen, enz. enz.

Bijna ieder geneesmiddel kan in gecompriëerde vorm gemaakt worden.

Vraag slechts ons Fabrieksmerk.

Te bekomen bij alle Apothekers.